

LEADER dziś i jutro - Konferencja podsumowująca wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w latach 2016-2018 i perspektywy po roku 2021.

Raport

Opracował: Ireneusz Kamiński

Październik 2019

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie
Instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich”
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020

RAPORT

z konferencji „LEADER dziś i jutro - Konferencja podsumowująca wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w latach 2016-2018 i perspektywy po roku 2021.”

Organizator konferencji

Organizatorem konferencji było Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej z siedzibą w Łagowie w województwie świętokrzyskim. Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej jest lokalną grupą działania obejmującą gminy: Baćkowice, Brody, Łagów, Nowa Słupia, Pawłów, Waśniów. W swych działaniach koncentruje się na:

- wsparciu rozwoju młodzieży i aktywności lokalnej,
- promocji atrakcji turystycznych regionu,
- rozwoju gospodarczym.

Sztandarowym przedsięwzięciem stowarzyszenia jest produkt turystyczny Szlak Przygody, który otrzymała od Polskiej Organizacji Turystycznej Certyfikat Najlepszego Produktu Turystycznego roku 2013. W ramach promocji regionu Stowarzyszenie finansuje bezpłatną komunikację turystyczną wokół atrakcji Świętego Krzyża.

Termin i miejsce konferencji

Konferencja odbyła się w dniach 30.09 – 02.10.2019 roku w Mąchocicach Kapitulnych koło Kielc.

Cel konferencji

Konferencja była objęta patronatem honorowym Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi – Jana Krzysztofa Ardanowskiego oraz Marszałka Województwa Świętokrzyskiego - Andrzeja Bętkowskiego.

Celem konferencji było przedstawienie postępów we wdrażaniu podejścia LEADER w latach 2014 – 2020, analiza roli lokalnych grup działania (LGD) oraz dyskusja o roli LGD w nowym okresie programowania.

Program konferencji

„LEADER dziś i jutro - Konferencja podsumowująca wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w latach 2016-2018 i perspektywy po roku 2021” miała następujący program:

Dzień 1 - 30.09.2019

16.00 – 18.00 Gra terenowa oparta na legendach i tradycjach świętokrzyskich.
20.00 – 23.00 Kolacja

Dzień 2 – 01.10.2019 r.

08.30 – Rejestracja uczestników.

09.00 – Powitanie zaproszonych gości.

09.25 – RLKS – bogactwo doświadczeń i nowe wyzwania. Aktualny stan wdrażania oraz kierunki rozwoju RLKS w przyszłości

- Ryszard Zarudzki – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi

09.45 – Pierwszy kamień milowy - Jak nam poszło? – podsumowania stopnia realizacji poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020.

- Stanisław Derehajło – Wicemarszałek Województwa Podlaskiego
- Michał Matyskiel – Prezes Zarządu LGD Fundusz Biebrzański
- Mirosława Mochocka – Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego, Biuro PROW
- Cezary Huć – Wiceprezes Zarządu LGD Region Włoszczowski

10.45 – Jak funkcjonuje LGD, jak są realizowane LSR, jak to działa w praktyce? - Określenie optymalnego modelu funkcjonowania LGD w nowej perspektywie finansowej oraz ocena jakości i efektywności ich funkcjonowania – podsumowanie raportu przygotowanego na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

- Joanna Gierulka – Dyrektor Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich w MRiRW

11.00 – Dyskusja podsumowująca blok.

11.30 – Przerwa kawowa.

12.00 – Co sływać u animatorów? - prezentacje animatorów biorących udział w projekcie Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich „Akademia umiejętności animatora LGD”.

- Ewa Piłat – Prezes Zarządu Stowarzyszenia Kraina św. Anny
- Małgorzata Szeja – Prezes Zarządu LGD „Bądźmy Razem”
- Milena Ugorska-Knapczyk – Specjalista ds. rozwoju lokalnego i komunikacji, Słowińska Grupa Ryb.

13.30 – Obiad.

14.30 – Warsztaty - Jak odczarować LEADER/RLKS? Dyskusja w 7 grupach o roli LGD, realizacji LSR.

16.00 – Warsztaty dotyczące zachowania dziedzictwa kulturowego regionu świętokrzyskiego prowadzone przez Koła Gospodyń Wiejskich.

20.00 – 23.00 Uroczysta kolacja – „W dzień świętej Tekli ziemniaki będziemy piekli”.

Dzień 3 – 02.10.2019 r.

09.00 – Jak to robią inni? - Przykłady CLLD w krajach Unii Europejskiej.

- Urszula Budzich-Tabor, Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich oraz FARNET

09.40 – I co dalej z LEADER-em?

- Karolina Jasińska-Muehleck, DG AGRI, Komisja Europejska
- Ryszard Zarudzki – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi

10.40 – Przerwa kawowa.

11.10 – Podsumowanie warsztatów Jak odczarować LEADERA/RLKS oraz debata „LEADER w przyszłym okresie programowania”.

13.30 - Obiad

Uczestnicy konferencji

W Konferencji wzięły udział wszystkie strony zaangażowane we wdrażanie podejścia LEADER, tj. przedstawiciele Komisji Europejskiej, Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, samorządów województw, lokalnych grup działania (LGD) oraz innych instytucji wspierających na poziomie krajowym i europejskim organizacje wiejskie.

Przebieg konferencji

DZIEŃ 2 KONFERENCJI

Powitanie zaproszonych gości

Prowadzący konferencję Ryszard Kamiński, Prezes Forum Aktywizacji i Obszarów Wiejskich, Wiceprezes LGD Partnerstwo dla Kraju i Pałuk, Dyrektor Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego i rolnik w jednej osobie, przywitał uczestników konferencji:

przedstawiciele 3 Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej:

Krzysztofa Bandasza, DG- EMPL: Sprawy Społeczne, Zatrudnienie i Włączenie Społeczne,

Annę Monikę Modzelewską, DG REGIO – Polityka regionalna i miejska,

Karolinę Jasińską, DG AGRI – Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich,

Urszulę Budzich-Tabor, FARNET Support Unit,

Ryszarda Zarudzkiego, Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi,

Kazimierza Kuberskiego, Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej,

Krzysztofa Domagałę, Dyrektora Świętokrzyskiego Biura Rozwoju Regionalnego,

przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Urzędów Marszałkowskich, FAOW, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa i oczywiście Lokalnych Grup Działania (LGD) i Lokalnych Grup Rybackich (LGR) z całej Polski.

Przedstawił też nowego prezesa Polskiej Sieci Lokalnych Grup Działania – Piotra Sadłochę, Dyrektora Biura Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej, organizatora konferencji.

Po czym konstatacją: „LEADER idzie bardzo dobrze, lepiej niż w innych krajach, lepiej niż w poprzednim okresie” rozpoczął merytoryczną część konferencji.

Współbrzmiała z nią informacja Krzysztofa Domagały, Dyrektora Świętokrzyskiego Biura Rozwoju Regionalnego, który stwierdził, że wyniki województwa Świętokrzyskiego w PROW-ie są dobre, także dzięki aktywności LGD i LGR, oraz przywitał uczestników jako przedstawiciel Samorządu Województwa Świętokrzyskiego.

Minister Kazimierz Kuberski, Podsekretarz Stanu, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej - Program Operacyjny „Wiedza Edukacja Rozwój” w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Minister Kuberski, reprezentujący Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, jedną z Instytucji Zarządzających wdrażających RLKS przedstawił założenia i stan realizacji Programu Operacyjnego „Wiedza Edukacja Rozwój” (PO WER), korzystającego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Minister podkreślił, że cele LEADER-a „kropka w kropkę” pokrywają się z celami PO WER.

W ramach działań dotyczących bezpośredniego wsparcia osób: 16 958 młodych (od 15 do 29 roku życia) uzyskało kwalifikacje zawodowe, podjęło pracę lub rozpoczęło działalność gospodarczą, 12 000 osób młodych jest planowanych do objęcia wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji społecznych, 1 800 Romów zostało objętych wsparciem w zakresie kompleksowej aktywizacji na rynku pracy, 27 000 więźniów zostało objętych wsparciem w zakresie powrotu na rynek pracy, w tym 18 500 więźniów podjęło pracę w trakcie odbywania kary.

W ramach działań dotyczących rynku pracy, pomocy społecznej i rodziny 3 949 przedstawiciele podmiotów tworzących i prowadzących instytucje opieki nad dzieckiem do lat 3 zostało objętych wsparciem w tym zakresie, 5 514 pracowników instytucji rynku pracy oraz instytucji pomocy i integracji społecznej zostało objętych wsparciem szkoleniowym, 8 257 pracowników instytucji systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej zostało objętych wsparciem szkoleniowym, 93 Ośrodki Pomocy Społecznej zostały objęte wsparciem w celu poprawy obsługi klienta.

W ramach działań dotyczących ekonomii społecznej podmiotom ekonomii społecznej udzielono 563 pożyczki na rozpoczęcie lub rozwój działalności, w ramach udzielonych pożyczek zostały utworzone 441 miejsca pracy dla m.in. osób z niepełnosprawnościami, zostało przyznanych 27 certyfikatów znaku jakości w kategoriach: spółdzielnia socjalna osób fizycznych oraz przedsięwzięcie PES sfinansowane w ramach EFS, 474 pracowników Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej i przedsiębiorstw społecznych zostało objętych wsparciem szkoleniowym.

W ramach działań dotyczących wsparcia osób z niepełnosprawnościami: w 4 ośrodkach w Polsce jest testowany model kompleksowej rehabilitacji oraz planowane jest wsparcie dla 600 osób z niepełnosprawnościami; w programie „Dostępność Plus” planowane wsparcie obejmuje: szkolenia

5 000 pracowników sektora transportu w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami, 150 jednostek samorządu terytorialnego oferujących usługi indywidualnego transportu „door-to-door”; planowany do upowszechnienia wśród 100 000 pracodawców model wsparcia niepełnosprawnych osób w środowisku pracy.

Przyjazna administracja: 874 jednostki administracji rządowej i samorządowej objęte monitoringiem dotyczącym realizacji praw osób z niepełnosprawnościami.

Priorytetem Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jest „zamalowanie białych plam” w zakresie pomocy społecznej na obszarach wiejskich. W tym kontekście przedstawił inicjatywę prezydencką dotyczącą Centrów Usług Społecznych, które będą łączyć wsparcie socjalne dla rodzin w trudnej sytuacji z usługami dla wszystkich mieszkańców, w oparciu o diagnozę sytuacji. Wkrótce ma ruszyć pilotaż. Podkreślił znaczenie synergii i komplementarności działań różnych programów i podmiotów.

Ryszard Zarudcki, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi - RLKS – bogactwo doświadczeń i nowe wyzwania. Aktualny stan wdrażania oraz kierunki rozwoju RLKS w przyszłości

Wystąpienie ministra poprzedziła projekcja filmu TVP nt. LEADER-a s serii „To się opłaca”. Film w syntetycznej formie i w przystępny sposób przedstawia ideę i zadania LEADER-a, ilustrując je przykładami zrealizowanych działań.

Historia wdrażania w Polsce podejścia LEADER:

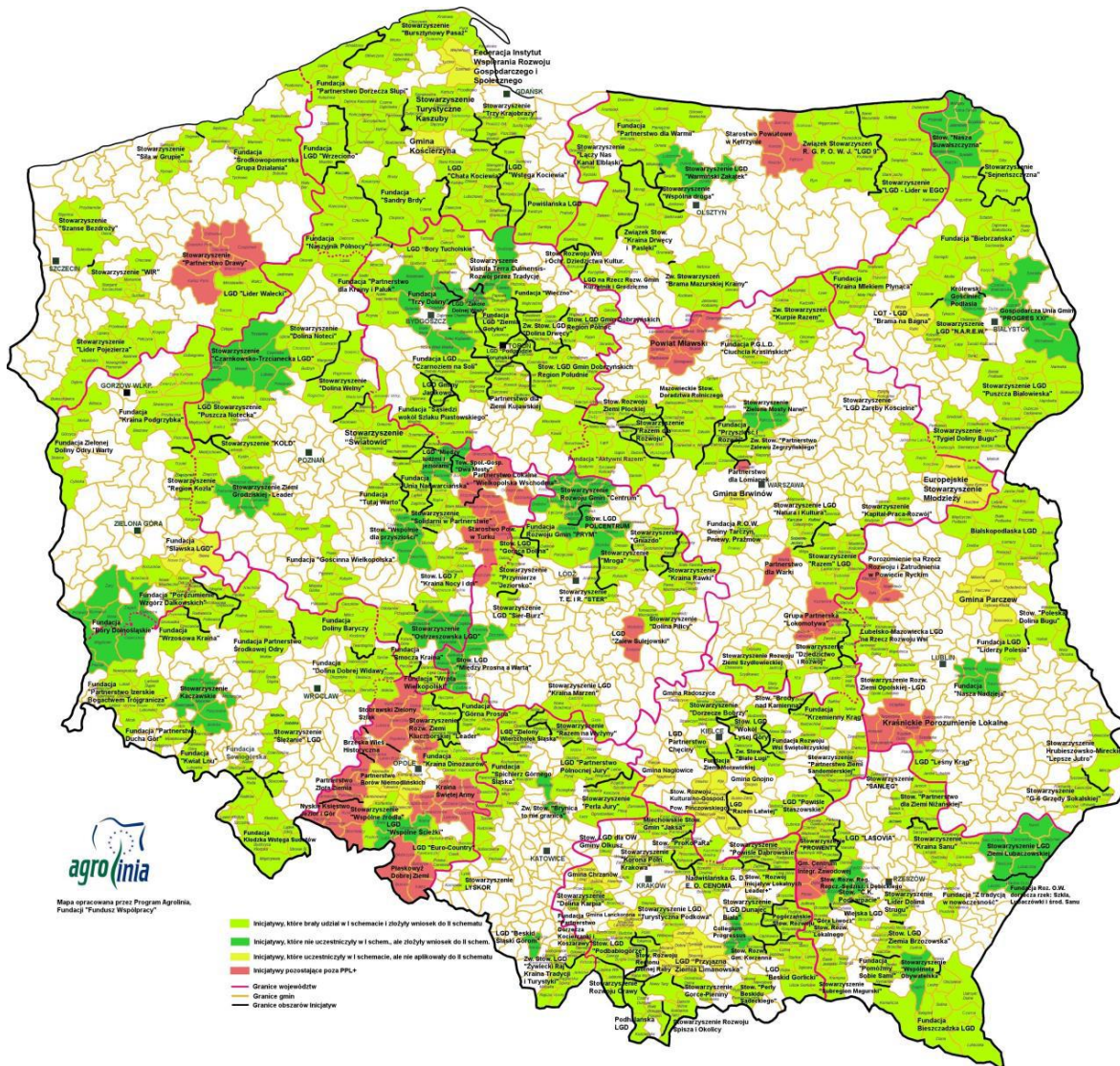
LEADER + – pilotaż w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego na lata 2004–2006,
LEADER – Oś 4. Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013,
LEADER/ RLKS – Działanie 19. Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
LEADER/RLKS w ramach Krajowego Planu Strategicznego (2021-2027).

LEADER+ : pilotaż, tylko 2 lata 2004-2006, IZ – MRiRW, AP – ARiMR, IP – FAPA - wdrażanie centralne;
Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich - ZSROW

Schemat I: 167 zrealizowanych projektów (150 tys. zł./beneficjenta tj. np. gminę, org pozarządową), w sumie 5 575 000 euro.

Schemat II: 149 projektów (po 750 tys. zł./beneficjenta LGD); 250 LGD (fundacje, stowarzyszenia, związki stowarzyszeń), w sumie 24 868 952 euro (razem po realokacji 30 443 952 euro).

LEADER – Oś 4 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013: IZ – MRiRW, AP – MRiMR, IP – samorządy województw - wdrażanie regionalne; 338 LGD (forma prawna „specjalne stowarzyszenie”, fundacja, związek stowarzyszeń), pokrycie obszaru - 93%, ludność objęta wsparciem – 91%,.

Beneficjenci: LGD (działania 421 i 431), podmioty z obszaru objętego Lokalnymi Strategiami Rozwoju (LSR): osoby fizyczne, osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, gminy (działanie 413).

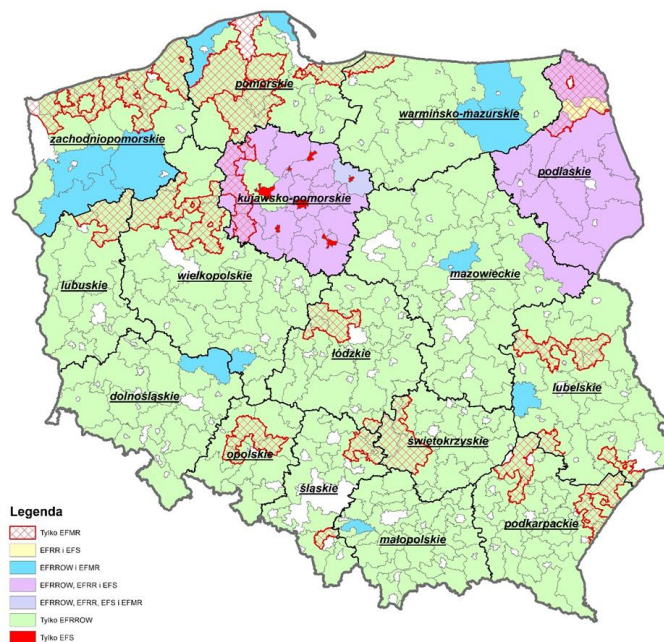
Liczba operacji w działaniu 413 - ponad 40 tys. w tym ok. 29 000 „małych projektów”.

Budżet: 787 500 000 euro, w tym 620 500 000 na działanie 413: wypłacono finalnie 806 400 000 euro.

LEADER/ RLKS – Działanie 19. Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020: forma prawna „specjalne stowarzyszenie”, 338 LSR złożonych, w tym: 300 LSR zakładających współfinansowanie z EFRROW, w tym 256 LSR zakładających współfinansowanie tylko z EFRROW; 323 LSR wybranych, w tym 292 LSR z EFRROW, w tym 249 LSR tylko z EFRROW, 13 LSR z EFRROW i EFMR, 29 LSR z EFRROW, EFS i EFRR, 1 LSR z EFRROW, EFS, EFRR i EFMR.

LEADER/ RLKS – Działanie 19. Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020: łączny limit w umowach ramowych w ramach poddziałania 19.2: 575 442 834 euro (2 416 859 904 zł)
Wykorzystanie limitu: podpisane umowy: 1 555 945 372 zł (66,6%), wnioski o płatność: 1 118 142 272 zł (44,5%), zrealizowane płatności: 964 187 434 zł (41,5%).

Dotychczasowe efekty rzeczowe LEADER: 9 942 utworzonych miejsc pracy, w tym: 5 761 w ramach nowoutworzonych działalności gospodarczych, 4 181 w ramach istniejących przedsiębiorstw, 5 138 wybudowanej lub przebudowanej infrastruktury niekomercyjnej i ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej, 802 projekty dotyczące zachowania dziedzictwa lokalnego, 30 inkubatorów lokalnego przetwórstwa produktów rolnych, 623 projekty grantowe

Postęp wdrażania LSR w PROW 14-20 stan na 31 sierpnia 2019 r.

	Suma dostępnych środków na 19.2 (zł) (4,2zł/euro)	złożone wnioski	% złożone wnioski	podpisane umowy	% podpisane umowy	wnioski o płatność	% wnioski o płatność	zrealizowane płatności	% zrealizowane płatności
Dolnośląskie	174 961 500 zł	208 320 336 zł	119%	105 779 610 zł	60%	66 363 353 zł	38%	55 287 332 zł	32%
Kujawsko-Pomorskie	156 159 675 zł	177 944 662 zł	114%	88 026 331 zł	56%	60 556 595 zł	39%	49 150 115 zł	31%
Lubelskie	185 019 653 zł	266 740 825 zł	144%	116 197 597 zł	63%	84 706 431 zł	46%	74 371 441 zł	40%
Lubuskie	86 247 856 zł	98 778 241 zł	115%	54 389 505 zł	63%	36 724 301 zł	43%	31 770 670 zł	37%
Łódzkie	139 842 467 zł	159 921 921 zł	114%	94 800 928 zł	68%	64 191 654 zł	46%	64 194 383 zł	46%
Małopolskie	252 493 500 zł	321 387 781 zł	127%	134 813 652 zł	53%	92 078 371 zł	36%	77 026 082 zł	31%
Mazowieckie	274 039 500 zł	328 094 429 zł	120%	165 878 227 zł	61%	118 943 466 zł	43%	104 628 760 zł	38%
Opolskie	85 872 218 zł	119 025 445 zł	139%	51 704 308 zł	60%	34 719 298 zł	40%	25 179 008 zł	29%
Podkarpackie	191 557 884 zł	204 254 256 zł	107%	105 999 031 zł	55%	74 014 444 zł	39%	65 518 372 zł	34%
Podlaskie	98 920 500 zł	116 816 956 zł	118%	64 505 551 zł	65%	53 495 797 zł	54%	47 856 076 zł	48%
Pomorskie	135 946 905 zł	180 363 931 zł	133%	89 508 333 zł	66%	64 836 149 zł	48%	53 918 874 zł	40%
Śląskie	146 804 049 zł	176 093 675 zł	120%	91 575 229 zł	62%	65 250 525 zł	44%	59 662 451 zł	41%
Świętokrzyskie	131 971 823 zł	158 618 314 zł	120%	94 596 771 zł	72%	85 480 487 zł	65%	81 585 586 zł	62%
Warmińsko-Mazurskie	102 557 424 zł	134 608 532 zł	131%	68 279 150 zł	67%	53 393 865 zł	52%	48 126 189 zł	47%
Wielkopolskie	257 622 967 zł	301 906 914 zł	117%	160 053 326 zł	62%	109 527 683 zł	43%	83 397 555 zł	32%
Zachodniopomorskie	110 835 233 zł	132 540 776 zł	120%	64 791 144 zł	58%	48 813 174 zł	44%	37 467 862 zł	34%
Razem	2 530 853 154 zł	3 085 416 993 zł	122%	1 550 898 691 zł	61%	1 113 095 592 zł	44%	959 140 754 zł	38%

Kamienie milowe: 18 LGD objętych obniżką budżetu LSR, 129 LGD mogło ubiegać się o bonusy 128 LGD otrzymało bonusy łącznie na kwotę 27,1 mln euro, tj. ponad 108 mln zł (przy kursie 4 zł/euro).

Ponad 5.180 wybudowanych lub przebudowanych obiektów infrastruktury. 623 projekty grantowe – trzeba samemu wymyślić, zaprojektować, jak jakaś LGD nie ma, to jest to lenistwo. Rolniczy handel detaliczny - jest tylko 30 inkubatorów przetwórstwa lokalnego

Animacja czy biurokracja? Wróćmy do korzeni. Kiedy w LEADER-ze było normalnie? W 1998 roku

Anna Potok mówiła, że jest taki program... To metoda która tworzy proces, efekty są dopiero po 14 latach. Nie pozwólmy sobie tego wyrwać!

Zrobiono 29.000 małych projektów w okresie 2007-2013. Było trudno, ale zawsze można poprawić, mocne rzeczy wzmacniać, słabe poprawiać. Oddzielmy ludzi od problemów. Przyszłość jest w grupach roboczych.

Nie będzie PROW, tylko Krajowy Plan Strategiczny, I i II filar razem. 8 celów, w tym neutralność klimatyczna do 2050 roku. Wyzwania są także przed LEADER-em, trzeba przeciwdziałać, ważna jest gospodarka zasobami - LEADER jest w Celu 8: promowanie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego, rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarka i zrównoważone leśnictwo.

Strategia zrównoważonego rozwoju rolnictwa, wsi, rybactwa do 2030 - LEADER jest w celu szczegółowym 3. Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywne społeczeństwo). Przez te 4 lata dbaliśmy, żeby RLKS był wpisany we wszystkie dokumenty strategiczne dotyczące rozwoju kraju. Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju – przyjęcie strategii i deklaracja całego rządu, że jest odpowiedzialny za rozwój obszarów wiejskich. Trzeba pokazywać naszą rolę.

Musimy szukać synergii z działaniami innych - 100 projektów realizowanych na obszarach wiejskich z innych ministerstw (każdy trochę robi swoje). Stąd obecność pana Wiceministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Trzeba Leadera promować, jest słabo wypromowany.

Województwo świętokrzyskie - najlepsi z najlepszych, liderzy w LEADER-ze. Mirosława Mochocka - 20-letnie doświadczenie pracy nad Leaderem. LEADER to ludzie, kapitał społeczny. 9.942 miejsc pracy - mamy Urzędy Pracy, ale pokazujemy nasze aktywa. 50% środków LEADER- a musi iść na przedsiębiorczość. W PROW jedynie LEADER umożliwia tworzenie miejsc pracy dla nierolników. Bezrobocie spada, dostępność pracowników jest trudna. Będziemy analizować, żeby wyciągnąć wnioski na nowy okres. Innowacyjność (przykład: projekt dotyczący technologii prasowanie zmarszczek).

Ryszard Kamiński, Prowadzący: Jako LGD jesteśmy elementem rozwoju, nie równym samorządom, ale partnerstwa są „matką wszystkich organizacji pozarządowych”. Chodzi jednak o trwałe miejsce dla LGD w przyszłości.

Pierwszy kamień milowy - Jak nam poszło? – podsumowania stopnia realizacji poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020.

Stanisław Derehajło – Wicemarszałek Województwa Podlaskiego

13 LGD wybranych do realizacji LSR w tym: 11 EFRROW + EFS + EFRR, 1 EFS + EFRR, 1 EFMR

Alokacja na wdrażanie operacji: EFRROW - 87 750 000 zł, EFRR - 84 000 000 zł, EFS - 80 254 289 zł, EFMR -10 700 000 zł, razem: 262 704 289 zł

Koszty bieżące LGD wg funduszy: 8 EFS, 4 EFRROW, 1 EFMR

Środki na wdrażanie operacji zaplanowane na lata 2016-2018 / poziom wykorzystania umowy: EFRROW - 49 037 910 zł/59 720 826,51 zł, EFS - 20 424 629,98 zł/18 813 138,85 zł, EFRR - 42 214 668,32 zł/43 997 968,68, EFMR - 3 950 426,00 zł/4 566 487,81 zł.

Podpisane umowy (stan 31.12.2018 r.): EFRROW – 527, EFS – 75, EFRR - 138, EFMR - 26

Dodatkowe środki: EFRROW - 6 LGD, 6 460 000,00 zł, max. 11% budżetu; EFRR - 8 LGD, 36 977 258,80 zł, max. 60 % budżetu

Nie zastosowano kar wobec LGD.

Interwencja w ramach RPO uzupełnieniem PROW

Zakres pomocy

EFRR: odnawialne źródła energii, inwestycje w infrastrukturę wychowania przedszkolnego, projekty z zakresu infrastruktury społecznej (np. świetlice środowiskowe, centra aktywności lokalnej), rewitalizacja małej skali, oświetlenie uliczne

EFS: zapewnienie większej dostępności wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, wsparcie małych szkół kształcenia ogólnego na obszarach objętych realizacją LSR, programy aktywności lokalnej (wsparcie skierowane do środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym), działania skierowane do rodzin, w tym rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym, wsparcie usług opiekuńczych dla osób niesamodzielnych oraz usług asystenckich dla osób z niepełnosprawnościami świadczonych w lokalnej społeczności.

Rozliczenie kamienia milowego – trudności: sposób wyliczania danych - (całość LSR, program, fundusz), wycofywanie wniosków/rozwiązywanie umów, ujęcie w LSR wskaźników niemożliwych do realizacji (np. zbiorniki retencyjne), reforma oświaty (likwidacja gimnazjów i zwiększenie liczebności szkół podstawowych, podczas gdy wsparciem objęte były szkoły do 100 uczniów), ogłaszanie naborów w osiach głównych ze znacznie wyższą alokacją, interpretacja dotycząca podatku VAT przy projektach z zakresu OZE, zmiana sytuacji społeczno – gospodarczej - trudności ze znalezieniem uczestników projektów w ramach EFS (np. osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym).

Walory RLKS:

- kierowanie interwencji w obszar najbardziej istotny z punktu widzenia lokalnej społeczności
- łatwiejszy dla mniejszych projektodawców dostęp do środków RPO
- równomierna interwencja EFS na terenie całego województwa, a nie wyłącznie w większych miastach
- możliwość realizacji mniejszych projektów, o istotnym lokalnym oddziaływaniu, ale niewielkim znaczeniu regionalnym
- możliwość realizacji różnych celów tematycznych w zależności od zakresu poszczególnych LSR
- zacieśnienie współpracy mieszkańców z LGD na poziomie dużo wyższym niż wynika to z PROW
- podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych przez mieszkańców obszarów wiejskich
- budowanie potencjału organizacji pozarządowych na obszarach wiejskich

Trudności w realizacji kamienia milowego: sytuacja społeczna zaskoczyła, w międzyczasie bezrobocie drastycznie spadło, mamy depopulację wsi, zróżnicowanie kulturowe, starzenie się mieszkańców, słabość lub brak organizacji pozarządowych. Tworzenie miejsc pracy jest wyzwaniem, Jednocześnie brakuje bardziej wykwalifikowanych pracowników, specjalistów. Młodzież kończy szkołę średnią i idzie na studia albo otwiera firmy, edukacja w szkołach średnich nie nadąża. Organizacje mogą tworzyć swoje rozwiązania, bo społeczności i gminy stanęły, patrzą i nie wiedzą co robić. Zmieniło się też spojrzenie po zmianie władzy. Zaplanowaliśmy wsparcie dla szkół do 100 uczniów, ale reforma zmieniła wielkość szkół.

Osoby starsze chciały się spotykać, nie miały gdzie – zwiększenie liczby obiektów infrastruktury społecznej. Jak animować NGO? Jakość wniosków do LGD jest niska. Mało jest środków na miejsca pracy. Opieka przedszkolna, opieka zdrowotna, dostęp do internetu – tego brakuje w LEADER-ze.

Musimy zmienić podejście do działania – mieć liderów na poziomie gmin.

Miały miejsce dynamiczne zmiany dotyczące OZE, ustawa Energia+ spowodowała boom na rynku energetycznym, każdy rolnik może odliczyć VAT i mieć 25% ulgi w podatku rolnym. Czy to dogonimy w LSR?

Internet wdarł się na wieś ale są białe plamy i nie opłaca się ich realizować. Kilometry światłowódów nie funkcjonują. Młodzież ponad 4 godziny spędza w sieci. Osoby starsze potrzebują kontaktu, np. rodzice którzy pozostali na wsi.

Mimo to wykorzystanie funduszy PROW w LGD było bardzo dobre. Eksplozja KGW – ok. 300 zarejestrowanych i codziennie przybywa. Ludzie aktywni, przygotowani, tworzą dynamikę rozwoju. Nie tylko gospodynie, ale i bizneswomen, także mężczyźni. OSP i KGW to autentyczni liderzy, muszą współpracować z LGD. LGD we współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami musi tworzyć otoczenie okołobiznesowe. Potrzebna jest dobra szkoła, możliwości spędzenia czasu, by było atrakcyjne dla firm, ich pracowników.

LGD to organizacja, która spełnia marzenia mieszkańców wsi.

Michał Matyskiel – Prezes Zarządu LGD Fundusz Biebrzański (prezentacja w zastępstwie przez Joannę Sokólską, Przewodniczącą Podlaskiej Sieci LGD)

Wielofunduszowy budżet Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 (na wsparcie realizacji operacji): Program Rozwoju Obszarów Wiejskich: 9.960.000 zł (9.000.000 zł – pierwsza umowa ramowa, 960.000 zł – nagroda za I kamień milowy), Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego (EFRR): 15.904.769 zł (9.940.481 zł – pierwsza umowa ramowa, 5.964.288 zł – nagroda za I kamień milowy), Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego (EFS): 8.147.684 zł (8.147.684 zł – pierwsza umowa ramowa, brak dodatkowych środków za I kamień milowy)
Łączny budżet na wdrażanie LSR: 34.012.453 zł

Budżet na koszty bieżące (finansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego) – 3.450.000 zł.

Podział środków w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020: **Wsparcie przedsiębiorczości** - 5.460.000 zł (54,81 % środków PROW), stan wdrażania: podpisane umowy – 53,67%, projekty rozliczone – 49,34%; Mała infrastruktura: 2.580.000 zł (25,90 % środków PROW); stan wdrażania: podpisane umowy – 87,34%, projekty rozliczone – 83,65%; Wydarzenia promocyjne i lokalne rynki zbytu: 720.000 zł (7,22 % środków PROW); stan wdrażania: podpisane umowy – 67,97%, projekty rozliczone – 21,29%; Projekty grantowe: 1.200.000 zł (12,04 % środków PROW), stan wdrażania: podpisane umowy – 20,35%, projekty rozliczone – 0,0%)
Łącznie wydatkowanie środków w ramach PROW: umowy (59,41%), rozliczone projekty (50,25%) - stan na 30.06.2019 roku.

Podział środków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 (EFS i EFRR): Rozwój infrastruktury – EFRR (rewitalizacja obiektów i przestrzeni, ochrona zabytków, infrastruktura społeczna, infrastruktura oświetleniowa) - 15.904.769 zł (66,12 % środków RPOWP); stan wdrażania: podpisane umowy – 43,52%, projekty rozliczone – 21,52%; Integracja społeczna obszaru LGD - EFS (Programy Aktywności Lokalnej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Kluby Integracji Społecznej, Wsparcie rodziny i rozwój usług społecznych) - 6.247.684 zł (25,97 % środków

RPOWP); stan wdrażania: podpisane umowy – 14,59%, projekty rozliczone – 0%; Wsparcie edukacyjne dla dzieci i młodzieży – EFS (podnoszenie kompetencji i umiejętności, zajęcia edukacyjne, wsparcie dzieci niepełnosprawnych, wyposażenie pracowni) – 850.000 zł (3,53 % środków RPOWP); stan wdrażania: podpisane umowy – 63,38%, projekty rozliczone – 37,42%; Wsparcie przedsiębiorczości - EFS (doradztwo w zakresie pisania biznesplanu, dotacja inwestycyjna, wsparcie pomostowe) - 1.050.000 zł (4,36 % środków RPOWP); stan wdrażania: podpisane umowy – 91,23%, projekty rozliczone – 0%.

łącznie wydatkowanie środków w ramach RPOWP (EFRR): umowy (43,52%), rozliczone projekty (21,52%)

łącznie wydatkowanie środków w ramach RPOWP (EFS): umowy (29,56%), rozliczone projekty (3,90%) - stan na 30.06.2019 roku.

Projekt współpracy „Nowoczesna Odłona Tradycyjnych Europejskich Smaków Polski i Litwy”: publikacja książki kulinarnej z tradycyjnymi przepisami potraw regionu obu LGD w tradycyjnym i innowacyjnym wydaniu i przeszkolenie 30 osób w ich przygotowywaniu przez szefa kuchni oraz promocja potraw na targach w Wilnie.

Elementy konieczne do właściwego wdrażania LSR:

- doświadczona kadra – umiejętności zdobyte podczas perspektywy 2007-2013
- zaangażowanie organów LGD (Zarząd, Rada)
- właściwe doradztwo na poziomie biura LGD
- w razie konieczności udział ekspertów zewnętrznych (doradca ds. EFS)
- szkolenia kadry
- stała i dobra współpraca z pracownikami poszczególnych referatów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego
- współpraca z lokalnymi samorządami i liderami lokalnymi
- możliwość dokonywania aktualizacji LSR wynikających z bieżącego monitorowania wdrażania Strategii

Zagrożenia we wdrażaniu LSR:

- skomplikowane procedury i złożoność dokumentacji konkursowej (szczególnie pierwsze nabory wniosków były trudne z poziomu wnioskodawców)
- długie terminy od złożenia wniosków do podpisania umów (sytuacja ulega poprawie)
- zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej od etapu tworzenia strategii do momentu jej wdrażania (nie na wszystkie zgłaszane wcześniej pomysły są realizowane)
- brak doświadczenia części wnioskodawców - osób fizycznych i NGO w realizacji projektów (strach przed trudnościami i wymogami konkursowymi)
- niskie kwalifikacje i brak doświadczenia pracowników biura
- operator programu czy animator?

Były trudności z wdrażaniem kilku funduszy. Grupy odczuły że RLKS wielofunduszowy był tylko w dwóch województwach (ustawa o RLKS niedostosowana do RPO, MIR się nie zgadzało na zmiany itp.). Po 2 latach udało się że blokady były głównie w głowach urzędników, udało się odblokować proces.

EFS jako fundusz wiodący był trudny dla LGD i dla urzędników. Zupełnie odmienne zasady, 3 różne fundusze. Wbrew pozorom i funkcjonowanie i animacja okazały się możliwe.

Walorem jest to, że lekcja wielofunduszowości jest odrobiona, a inni mają to przed sobą. Mała rewitalizacja idzie świetnie. Wszystkie ścieżki w departamentach są już przetarte. Mam nadzieję, że jest to przyszłość także dla innych regionów.

Mirosława Mochocka, Zastępca Dyrektora Biura PROW, Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego - Podsumowanie stopnia realizacji poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w Województwie Świętokrzyskim

Ocena postępów w realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju (LSR) wg zapisów „umowy ramowej”:

- pierwszy kamień milowy na koniec 2018 roku;
- drugi kamień milowy na koniec 2021 r.

W odniesieniu do pierwszego kamienia milowego ocenie podlega:

- poziom realizacji zaplanowanych do realizacji do dnia 31 grudnia 2018 wskaźników produktu,
- poziom realizacji zaplanowanych do wykorzystania do dnia 31 grudnia 2018 r. środków finansowych przeznaczonych na wsparcie operacji w ramach LSR.

Pierwszy kamień milowy – konsekwencje oceny (wg umowy ramowej):

- Korekty finansowe – obniżenie kwoty przeznaczonej na realizację LSR zapisanej w umowie o 10% oraz o kwotę stanowiącą różnicę pomiędzy planem a faktyczną realizacją – w przypadku:
 - nie osiągnięcia co najmniej 40% poziomu każdego ze wskaźników produktu przewidzianych do realizacji w ramach LSR do dnia 31 grudnia 2018 r. , a w przypadku finansowania operacji w ramach RPO – nie osiągnięcia dodatkowo 85% wartości wskaźników produktu ujętych w Ramach Wykonania, lub
 - niewykorzystania co najmniej 60% środków finansowych przeznaczonych na wsparcie realizacji operacji w ramach LSR do dnia 31 grudnia 2018 r., a w przypadku, gdy LSR przewiduje finansowanie operacji w ramach: PROW, dodatkowo niewykorzystania co najmniej 20% środków finansowych przeznaczonych na utworzenie/utrzymanie pozarolniczych miejsc pracy, PO RYBY, dodatkowo niewykorzystania co najmniej 20% środków finansowych przeznaczonych na utworzenie/ utrzymanie miejsc pracy i utworzenie przedsiębiorstw w ramach LSR.
- Bonusy – zwiększenie kwoty przeznaczonej na realizację LSR zapisanej w umowie o maksymalnie 20% w przypadku, gdy LGD:
 - osiągnie co najmniej 60% poziomu każdego ze wskaźników produktu przewidzianych do realizacji w ramach LSR do dnia 31 grudnia 2018 r. , a w przypadku finansowania operacji w ramach RPO – osiągnięcia dodatkowo 85% wartości wskaźników produktu ujętych w Ramach Wykonania,
 - wykorzysta co najmniej 80% środków finansowych przeznaczonych na wsparcie realizacji operacji w ramach LSR do dnia 31 grudnia 2018 r, a w przypadku, gdy LSR przewiduje finansowanie operacji

w ramach PROW, dodatkowo wykorzysta co najmniej 40% środków finansowych przeznaczonych na utworzenie/utrzymanie pozarolniczych miejsc pracy,
- realizuje zobowiązania określone w „umowie ramowej”.

Wyniki oceny stopnia realizacji LSR przez LGD z Województwa Świętokrzyskiego:

Żadna ze Świętokrzyskich LGD nie kwalifikowała się do zastosowania korekty środków finansowych; Spośród 17 Lokalnych Grup Działania z terenu Województwa Świętokrzyskiego 14 spełniło warunki do ubiegania się o „bonusy”.

Z trzech LGD, które nie spełniły warunków do przyznania „bonusa”, dwie nie osiągnęły wymaganego poziomu każdego ze wskaźników produktu, a jedna nie osiągnęła wymaganego poziomu wydatkowania środków. Wszystkie LGD spełniły warunek realizacji LSR zgodnie z warunkami umowy.

Czynniki mające wpływ na realizację kamieni milowych:

Zależne od LGD:

- Planowanie konkursów i postępów w realizacji LSR (*planowanie realne, optymistyczne lub zachowawcze, planowanie **osiągalności** wskaźników w określonym czasie – zgodnie z zasadą SMART, uwzględnienie w planowaniu specyfiki obszaru objętego LSR*),
- Sposób konstrukcji wskaźników, (*np. zbytne rozdrobnienie przedsięwzięć w LSR i przypisanie do przedsięwzięcia pojedynczych wskaźników stwarza ryzyko nie spełnienia warunku minimalnego poziomu realizacji wskaźnika w przypadku np. rozwiązania pojedynczej umowy*).

Niezależne od LGD:

- Specyfika obszaru (*mała aktywność mieszkańców, słabe zainteresowanie ogłaszanymi konkursami, nieracjonalne (nieprzemysłane) zachowania beneficjentów (np. wycofywanie wniosków, rozwiązywanie umów, itp.)*),
- Przeszkody natury formalnoprawnej, przedłużające proces zawierania umów (np. trudności w uzyskaniu koniecznych decyzji i pozwoleń warunkujących zawarcie umowy, długotrwałe procesy weryfikacji i oceny wniosków itp.).

Wybraliśmy słusznie szerokie podejście do LEADER-a. Jest wiele miejsc, gdzie aktywność jest niska. Nie jest sztuką wydać środki tam, gdzie jest aktywność i tradycja, sztuką jest rozwijać aktywność na słabych terenach.

Cezary Huć, Wiceprezes Zarządu LGD Region Włoszczowski

Lokalna Grupa Działania „Region Włoszczowski” w ramach realizacji poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 dysponowała kwotą 8 550 0000 zł, z czego budżet na realizację LSR na lata 2016-2018 wynosił 7 500 0000 zł a osiągnięte wyniki pokazuje poniższa tabela.

W ramach wszystkich przeprowadzonych naborów wpłynęło 10 protestów, co stanowi 7,93 % liczby złożonych wniosków na wszystkie nabory. Głównym powodem złożonych protestów była nieścisłość dotycząca jednego z kryteriów wyboru, a mianowicie zameldowania/zamieszkania na obszarze LSR

od co najmniej 12 miesięcy. Rada LGD nie uznała żadnego z protestów. W większości przypadków stanowisko LGR podtrzymał Zarząd Województwa: w 5 przypadkach Zarząd Województwa nie uznał protestów, w 2 przypadkach Zarząd Województwa odesłał do ponownej oceny Rady, która podtrzymała swoją decyzję, w 3 przypadkach Zarząd Województwa nakazał przyznać punkty, z czego w 2 przypadkach nie wpłynęło to na wynik naboru, zaś w 1 przypadku spowodowało to zmianę listy rankingowej i wnioskodawca otrzymał dofinansowanie.

Przedsięwzięcie	Środki na działanie	Ilość ogłoszonych naborów	Liczba złożonych wniosków w naborze	Liczba podpisanych umów	Procentowy poziom realizacji płatności w stosunku do środków dostępnych na dane działanie	Procentowy poziom realizacji wskaźnika produktu konkursu
Podjęcie działalności gospodarczej	1 800 000	2	Konkurs 1 - 13 Konkurs 2 - 22	8 9	89,94 %	94 %
Podjęcie działalności gospodarczej przez osoby do 29 roku życia	500 000	2	Konkurs 1 - 8 Konkurs 2 - 5	2 2	76%	80%
Rozwój działalności gospodarczej	2 200 000	1	27	11	84,97%	110%
Infrastruktura turystyczna i/lub rekreacyjna	2 250 000	1	13	11	82,22%	190,91%
Grant Wsparcie rozwoju grup nieformalnych i organizacji pozarządowych	300 000	1	20	7	98,70%	116,66%
Grant Marketing gospodarczy obszaru	300 000	1	8	6	70 %	100 %
Grant Poznajmy obszar naszego LGD	300 000	1	10	7	w realizacji	w realizacji
Razem :	7 650 000	9	126	63	85,254 %	
W ramach LSR realizujemy 6 projektów własnych na łączną kwotę 300 000 zł, z czego 3 są już rozliczone, 2 w realizacji oraz 1 do zrealizowania						
Wykonanie finansowe LSR w stosunku do planu na 2018r (na poziomie umów) – 132,76% Średnie wykonanie wskaźników LSR (na poziomie umów) – 115,26%						

Na osiągnięte wyniki duży wpływ miało kilka czynników a najważniejsze z nich to:

- bardzo dobra współpraca między pracownikami biura LGD, członkami Rady, beneficjentami oraz pracownikami biura ŚBRR
- kompetencje pracowników, na które wpływ miał udział w licznych szkoleniach oraz duże zaangażowanie wszystkich pracowników
- wspólna praca zespołowa - zgodnie ze słowami Henry'ego Forda, który powiedział kiedyś, że „połączenie sił to początek, pozostanie razem to postęp, a wspólna praca to sukces”
- współpraca w ramach Świętokrzyskiej Sieci LGD
- współpraca z samorządami, mimo że nie są beneficjentem środków
- nowoczesne wyposażenie biura.

Pracownicy biura w ramach swoich obowiązków wykonywali zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy, prowadzili m.in.:

- spotkania animacyjne - spotkania z przedstawicielami różnych grup społecznych, różnych sektorów lub różnych regionów;
- spotkania informacyjno-konsultacyjne dla potencjalnych beneficjentów konkursów;
- dialog obywatelski - w tym konsultacje społeczne, jako niezbędny element współpracy samorządu i mieszkańców, a często też biznesu i społeczności lokalnej;

- tworzenie sieci współpracy lokalnych podmiotów w celu rozwoju przedsiębiorstw społecznych i ekonomii społecznej;
- wymianę informacji nt. zmieniających się przepisów prawa dotyczących podmiotów ekonomii społecznej;
- ułatwanie kontaktów, doprowadzenie do lepszego poznania się mieszkańców i tworzonych przez nich grup i środowisk;
- wyszukiwanie i wspieranie liderów lokalnych.

W ramach realizacji projektów własnych pracownicy biura angażują się w różnorodne działania prowadzone na poziomie lokalnym i regionalnym, dotyczące integracji społecznej, rozwoju gospodarczego, przedsiębiorczości i rozwoju lokalnego.

Lokalna Grupa Działania „Region Włoszczowski” od dnia 10 lipca 2018r. realizuje **międzynarodowy projekt współpracy pn. „Kreator Przedsiębiorczości”**, jest również grupą koordynującą całość działań projektowych. Wartość całego projektu wynosi 2 970 609 zł. a wartość części realizowanej przez LGD „Region Włoszczowski” wynosi 328 074 zł.

Celem projektu, w którym uczestniczy 21 Lokalnych Grup Działania, jest promowanie lokalnej przedsiębiorczości poprzez kreowanie warunków do powstawania stabilnych mikroprzedsiębiorstw i podmiotów ekonomii społecznej, wspieranie istniejących firm oraz kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży. W ramach projektu LGD „Region Włoszczowski” realizuje działania w dwóch panelach: **Laboratorium Przedsiębiorczości i Lokalne Centrum Wspierania Przedsiębiorczości** Działania zrealizowane w ramach **Laboratorium Przedsiębiorczości**, skierowane były do uczniów klas 4-8 szkół podstawowych oraz wygaszanych gimnazjów, mających swoją siedzibę na terenie działania Lokalnej Grupy Działania „Region Włoszczowski”.

W ramach swojej działalności Lokalne Centrum Wspierania Przedsiębiorczości prowadziło działania obejmujące osoby zainteresowane założeniem własnej działalności gospodarczej.

W roku 2018 zakończono realizację projektu **„LGD-owskie wsparcie w biznesowym starcie”** realizowanego w ramach RPO Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020, Poddziałanie 10.4.1. Celem projektu było pobudzenie przedsiębiorczości poprzez zwiększenie liczby mikroprzedsiębiorstw tworzonych przez osoby bezrobotne i nieaktywne zawodowo oraz przez osoby odchodzące z rolnictwa na obszarze gmin woj. świętokrzyskiego obejmujących działalność 14 LGD będących realizatorami projektu. Projekt skierowany był do osób fizycznych nieposiadających zatrudnienia, powyżej 29 r. życia, które zamierzały rozpocząć działalność gospodarczą.

Joanna Gierulka, Dyrektor Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich w MRiRW - Jak funkcjonuje LGD, jak są realizowane LSR, jak to działa w praktyce? Określenie optymalnego modelu funkcjonowania LGD w nowej perspektywie finansowej oraz ocena jakości i efektywności ich funkcjonowania – podsumowanie raportu przygotowanego na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Dyrektor Gierulka rozpoczęła swoje wystąpienie od wyczekiwanej przez LGD informacji dotyczącej dodatkowych środków, wynikających z aktualizacji kursu EUR/PLN. Przeliczenie wartości budżetów LGD nastąpi do końca miesiąca, trwają ostatnie uzgodnienia z samorządami wojewódzkimi.

Planowane jest dodatkowe 30 mln euro dla LGD – propozycja bieżącej zmiany jest od lipca w Komisji Europejskiej. Zmiana przewiduje również zwiększenie limitu na projekty współpracy z 5 do 10%.

Zmiana rozporządzenia do poddziałania 19.2 po komisji prawniczej (zmiany do ponoszenia kosztów). Realizacja idzie bardzo dobrze, kontraktacja jest na poziomie 66%, a PROW-u powyżej 50%. Wydatkowanie - 41%, średnio w PROW - ca. 38%. W poprzedniej perspektywie LEADER był ogonem.

Badanie EGO dotyczące modelu partnerstwa - jakie cechy są warte wzmocnienia

Poziom LSR jest lepszy w porównaniu z poprzednim okresem. EGO rekomenduje stosowanie jednej procedury (jak w świętokrzyskim). Bardzo dobrze oceniana praca doradców (np. dla przedsiębiorców), wskazany obiektywny monitoring doradztwa. Należy bardziej się interesować losami wnioskodawców, w tym tych potencjalnych, a obojętnych. „Bieżączka” dominuje nad animacją, zaś animacja oznacza głównie informację – są to niedobre zjawiska.

Dobra współpraca LGD z UM w świętokrzyskim może stanowić model do naśladowania.

Bardzo dobrze oceniana praca doradców (np. dla przedsiębiorców), wskazany obiektywny monitoring doradztwa, co dalej z beneficjentem. Martwi animacja, bieżąca praca zajmuje dużo czasu, sprowadzana czasem do informacji. Druga edycja szkoły animatorów, bardzo dobry pomysł na miękkie kompetencje.

Pożądane są mniejsze zarządy (2-3 osobowe), bardziej operacyjne (co oznacza, mniej wójtów, którzy nie mają czasu).

Pożądane jest finansowanie działalności z wielu źródeł, także spoza RLKS, składki (dodatkowe działania animacyjne) efektywność bardzo dobra

Reprezentacja sektorów dobrze zbilansowana: najmniej reprezentowany sektor przedsiębiorców, chociaż najwięcej korzystają. Dobrze, aktywnie działają mieszkańcy. Sektor publiczny stanowi często blisko 50%, siła samorządów jest bardzo duża. LGD powinna składać się z JST zakładających dobrą współpracę, patrzących na dobro całości a nie swojej gminy. Od 20-50% członków jest aktywnych w pracach LGD.

Dobra strategia powinna być stworzona z udziałem mieszkańców, uwzględniać cele służące dobru społeczności, ale być sprofilowana - skupiać się na kilku priorytetach. To pozwoli osiągnąć bardziej wymierne efekty.

Proces wyboru LGD w przyszłym okresie: w trybie negocjacyjnym, wstępna strategia dyskutowana z samorządem, na tej podstawie ustalony budżet. Środki powinny starczyć dla wszystkich strategii (jak w kujawsko-pomorskim RPO). Jest to propozycja warta dyskusji.

Procedury (obsługa wnioskodawców):

- fiszki projektowe (nie są zakazane, praca z wnioskiem już na tych które powinny dostać)
- dobra praktyka: informowanie LGD jakie są uzupełnienia (pismo UM do wiadomości LGD)
- sieciowanie, wymiana informacji, dzielenie się wiedzą – ciągle niewystarczające.

Cechy podejścia Leader

Cecha	To poszło dobrze	Nad tym pracujemy
Oddolność	Partycypacyjny charakter LSR Autentyczne zaangażowanie członków LGD Sprawiedliwa reprezentacja sektorów	Zwiększenie włączenia szerokiego grona mieszkańców Rozszerzenie grona osób angażujących się w pracę nad LSR Podejmowanie działań animacyjnych (nie tylko informowanie i doradztwo)
Podejście terytorialne	Zdolność do współpracy Efektywne pozyskiwanie oraz wydatkowanie środków Pozytywna ocena granic obszaru LSR Spójność społeczna obszaru	
Partnerstwo lokalne	Dobra współpraca i negocjacja partnerów lokalnych Zróżnicowany skład LGD Brak dominacji sektorów oraz grup interesu	Zbyt duży wpływ samorządowców (dotyczy zwłaszcza projektów infrastrukturalnych)
Integracja sektorów	Kryteria promujące partnerstwo z różnych sektorów	Kryteria promujące komplementarność różnych projektów w ramach LSR
Sieciowanie i współpraca	Projekty współpracy jako szansa na naukę i zaadaptowanie nowych narzędzi (np. promocja i budowa marki lokalnej)	Nie powstaje wspólna wartość dodana, punktowy, izolowany efekt dla danej LGD. Współpraca nie powinna kończyć się wraz z finansowaniem Zwiększenie aktywności sieci LGD – platforma do uzgadniania stanowiska między LGD

Wielkość LGD

- LGD pozytywnie oceniają zakres terytorialny swojego działania
- Pozytywna opinia nt. pokrywania się obszaru LSR z obszarem powiatu = wspólne rozumienie celów, współfinansowanie wspólnych działań w ramach inicjatyw na szczeblu powiatowym
- Liczba gmin od 1 do 18 (średnio to 7 gmin)
- Członkostwo gmin w LGD jest często kontynuacją poprzedniej perspektywy, co oznacza zachowanie ciągłości oraz pamięć instytucjonalną
- Liczba gmin angażujących się w LGD wzrasta
- Obszar spójny

- Większe LGD to większy potencjał instytucjonalny..... ale także trudniejsze dotarcie do beneficjentów (rozległy obszar).

Budżet LSR

Blisko 60% Zarządów LGD monofunduszowych chciałoby wielofunduszowości - warunkiem jest zwiększenie środków na koszty bieżące

Zróżnicowany jest stopień wykorzystania środków poddziałania 19.2 (realizacja LSR) - od 48% budżetu w skali województwa kujawsko – pomorskiego do niemal 80% w województwie świętokrzyskim.

Aktywność w zakresie projektów współpracy jest bardzo zróżnicowana - od minimalnego wykorzystania limitu 5% w województwie pomorskim do 35 % w województwie podlaskim (luty 2019).

Koszty bieżące niemal w całości są pochłaniane przez wynagrodzenia pracowników - ryczałtowe rozliczanie jest oceniane jednoznacznie pozytywnie.

Zadania LGD: skuteczność doradztwa i jakość wniosków

To poszło dobrze	Nad tym pracujemy
Z doradztwa korzystają najczęściej przedsiębiorcy, osoby rozpoczynające działalność gospodarczą oraz sektor społeczny	Regulamin usług doradczych – standaryzacja usługi
Wysoka ocena jakości doradztwa i konsultacji indywidualnych	Ankiety satysfakcji klienta z pogłębioną analizą wyników
Brak problemów z dostępem do doradztwa, szkoleń, spotkań	Określenie sposobu pomiaru skuteczności doradztwa i jego wpływu na jakość wniosków
Bliska lokalizacja biur LGD	Monitorowanie grup wnioskodawców, które najbardziej aktywnie korzystają z doradztwa, a które są niezainteresowane, a następnie zaplanowanie sposobu dotarcia do nich i odpowiednich działań

Dobre praktyki

- Projektodawcy, którzy już mieli pierwszy kontakt z LGD są informowani o konkursach, organizowanych spotkaniach i szkoleniach.
- Na początkowym etapie wdrażania wielofunduszowości bardzo ważna była współpraca z UM i możliwość korzystania z ekspertów UM w ramach roboczej współpracy, zapraszanie ich na spotkania z wnioskodawcami, możliwość bieżących konsultacji w przypadku wątpliwości i pytań pracowników biura LGD.

Zadania LGD: poziom samodzielności w tworzeniu procedur, prowadzenie spotkań, szkoleń

To poszło dobrze	Nad tym pracujemy
Wnioskodawcy są zapraszani na spotkania informacyjne i szkolenia LGD oraz chętnie z nich korzystają kiedy np. przygotowują się do aplikowania	LGD powinny samodzielnie radzić sobie z powierzonymi zadaniami – około 1/2 badanych LGD korzystała ze wsparcia zewnętrznego przy opracowaniu LSR, około 1/3 przy opracowywaniu procedur regulujących działanie LGD
Pracownicy biur zdają sobie sprawę, że animacja jest istotą podejścia Leader.	LGD nie czują się kompetentne lub nie mają zaufania do własnych kompetencji, przez co wolą skorzystać z usług ekspertów zewnętrznych
	Animacja nazywana jest „luksusem”
	LGD nie posiadają odpowiednich zasobów (finansowych, osobowych) oraz wystarczających kompetencji w zakresie animacji
	Animacja jest utożsamiana z procesem informowania – to błąd
	Nastąpiło zaniedbanie animacji, LGD skupiły się na informowaniu i doradztwie

Dobre praktyki

- Istotne jest planowanie działań ze szczególnym uwzględnieniem obszarów trudniejszych, zaniedbanych. Bez monitorowania poziomu aktywności poszczególnych gmin, środowisk trudno zaplanować odpowiednie wsparcie informacyjne i doradcze. Warte rozważenia jest wprowadzenie minimalnej liczby spotkań/szkoleń w zależności od liczby naborów/liczby gmin.
- Doskonalenie kompetencji osób zajmujących się animacją i opisywanie procesu animacji w LGD. Podjęcie pracy z grupą animatorów przy organizacji spotkań, szkoleń, wymiany wiedzy i dobrych praktyk związanych z pracą animacyjną. Platforma edukacji i wymiany doświadczeń w zakresie animacji (np. Akademia Animacji LGD).

Zadania LGD: nowe kompetencje

Zarządy LGD uważają, że LGD posiadają wystarczająco dużo kompetencji, ale ponad połowa z nich jest zainteresowana wielofunduszowością. Wszystkie LGD z województwa opolskiego wystąpiły z listem intencyjnym do SW z prośbą dotyczącą wielofunduszowego RLKS. Jednocześnie LGD obawiają się odpowiedzialności finansowej i prawnej. Panuje też przekonanie, że pomimo korzystnej formuły ryczałtu, środki na biura są niższe przy dużo większych kompetencjach. Wg województw: kujawsko – pomorskiego i podlaskiego wielofunduszowość nie jest łatwa, jednak zaletą jest większa koperta środków.

Część LGD jest zadowolona z możliwości wzywania do uzupełnień. Wg niektórych LGD powoduje to zamieszanie i komplikację procedury – lepiej jest, gdy wnioskodawca otrzyma wezwanie do uzupełnień od jednego podmiotu (ale: niechć LGD do brania odpowiedzialności).

Rekomendacje:

- Uspójnienie procedur, wskaźników, wypracowanie zintegrowanej formuły ubiegania się o środki
- Wyznaczenie jednego funduszu wiodącego
- Nie ograniczać RLKS do najsilniejszych LGD
- W założeniu jedna gmina=jedna LSR nie ma konkurencji pomiędzy LGD (czasem wsparcie dla słabszych LSR jest bardziej pożądane)
- Katalog kosztów niekwalifikowalnych zamiast katalogu kosztów kwalifikowanych
- Nie oceniać przez pryzmat wydatkowania, lecz skupić się na ocenie sposobu pracy LGD i aspektów jakościowych
- Szeroka paleta obszarów interwencji
- Koncentracja interwencji na poziomie LSR
- Systemy elektronicznej obsługi wniosków
- Grupa robocza (z udziałem LGD) do opracowania założeń RLKS na nowy okres

Zadania LGD: proces tworzenia i wyboru LSR

I etap

- Wskazanie podstawowych, priorytetowych kierunków działania LSR wynikających z analizy potrzeb
- Szeroka gama możliwości, lecz LGD wybierają wąsko kwestie priorytetowe (wąska priorytetyzacja)
- Koncentracja środków
- Rewizja celów LSR
- Decyzja, regiony wybierają wielofunduszowość
- Określenie strategicznych projektów

II etap

- Schematy LSR przedmiotem rozmowy i negocjacji na poziomie regionalnym w naborze na LSR
- Nabór na schematy systemowy, a nie konkursowy
- Nabór ogłasza SW, prowadzi negocjacje z LGD (+ ew. MRiRW)
- Koncentracja wsparcie na kilku priorytetach

III etap

- Szczegółowe ustalenia w zakresie dostępności środków dla poszczególnych LSR (gdy będzie już znany kształt programów oraz pula środków)
- Negocjacji podlega kwota dla LGD w ramach wszystkich programów
- Powołanie regionalnych komisji/zespołów do podziału środków pomiędzy LGD (SW, LGD i MRiRW w proporcjach)
- Ostateczna decyzja należy do SW
- Określony % środków rozdzielany wg obiektywnego kryterium (np. liczba mieszkańców), reszta podlega negocjacjom (rodzaj działań, potrzeby regionu, dotychczasowe efekty)

IV etap

- LGD w ramach budżetu planują konkretne działania w ramach wąskich priorytetów
- Tworzenie planu działania, wskaźników
- Dopuszczalne zmiany wskaźników w ustalonych ramach (np. o x%)

- Plan działania załącznikiem do LSR
- LGD – krótki dokument skierowany do społeczności lokalnej, wnioskodawców

Zadania LGD: procedury naboru projektów

Animacja, informowanie, zachęty do aplikowania → nabór fiszek projektowych → doradztwo → nabór, ocena i wybór projektów → praca z wnioskodawcą w ramach wezwania do uzupełnień z SW

Rekomendacje:

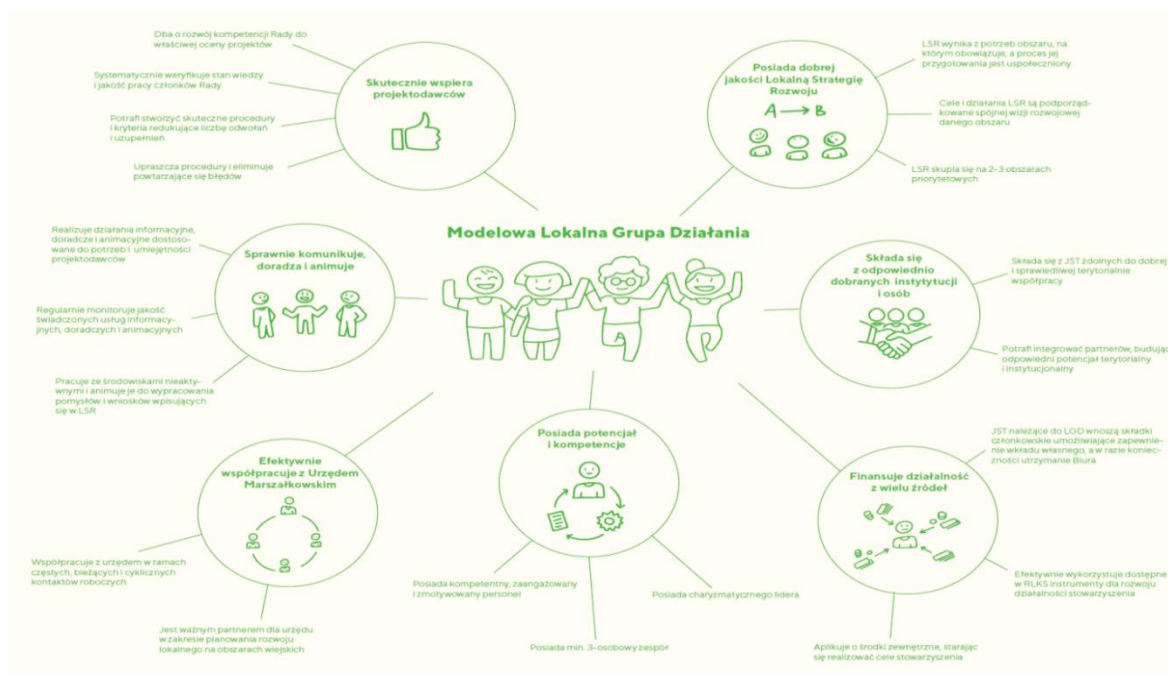
- Pismo ws. uzupełnień wysyłane przez UM do beneficjenta i do wiadomości LGD
- Procedury wyboru nie powinny być odrębne dla każdej LGD i nie powinny podlegać ocenie konkursowej
- Swoboda kształtowania przez LGD lokalnych kryteriów wyboru w zależności od potrzeb
- Należy organizować spotkania warsztatowe dla LGD i SW na temat procedur wyboru, zarówno na poziomie regionalnym, jak i krajowym
- Zweryfikowanie możliwości, aby nabory dotyczyły kilku funduszy w ramach elementu wizji wskazanej w LSR, na którą ogłaszany jest nabór
- Opracowanie wspólnego dla wszystkich funduszy systemu informatycznego do obsługi aplikowania i monitorowania wniosków, analogicznie do systemów stworzonych w ramach Polityki Spójności
- Możliwość rozliczania projektów grantowych na niewielkie kwoty (np. do 10-20 tys.), rozliczane po rezultatach. Po zakwalifikowaniu projektu do grantu projektodawca otrzymywać powinien zaliczkę, np. w wysokości 50% kwoty, a kolejne transze uzależnione byłyby od zrealizowania kolejnych etapów. Rozliczanie powinno mieć charakter ryczałtowy, bez wkładu własnego.

Zadania LGD: procedury naboru projektów – kompetencje organów LGD (stowarzyszenia)

Rekomendacje:

- Pozostawienie dotychczas stosowanego modelu z Radą i Zarządem, w którym ciałem o zachowanych proporcjach jest Rada LGD
- Rozważenie, aby w skład Zarządu nie wchodził przedstawiciele samorządów lokalnych lub aby prezesem zarządu była osoba wywodząca się z sektora społecznego, posiadająca doświadczenie w kierowaniu organizacjami społecznymi
- Skład Zarządu powinien być niewielki (2-3 osobowy)
- Raz w roku Rada opiniuje plan działania LGD
- Każdy wniosek powinien mieć wyznaczonych 2 członków Rady, którzy zobowiązani są do ich przeczytania i recenzowania na posiedzeniu Rady

Dyskusja podsumowująca blok

Ryszard Kamiński, Prowadzący: Powinniśmy „wychować” sobie przedsiębiorców, by pełnili rolę jak kiedyś zamożni rolnicy: powinni pokazywać wzorce. Mamy za mało gotowości do filantropii, pomagania, angażowania się w społeczność – trzeba im to do głów wkładać: „macie coś do splecenia”.

Ireneusz Kostka, LGD Lider Pojezierza, Konfederacja LGD Województwa Zachodniopomorskiego: Beneficjenci, zwłaszcza przedsiębiorcy, wycofują się z podpisanych umów (w jednej LGD prawie 30% wnioskodawców), problemy przy rozliczaniu, ludzie boją się kontynuować projektów: będzie problem z kamieniem milowym 2021.

Marian Poślednik, LGD Gościnną Wielkopolska: Przedsiębiorcy chętni, ciekawe projekty, ale w trakcie się wycofują na etapie procedowania w UM, ważny problem.

LGD Zielony Wierchołek Śląska: potwierdza problem, problemem dla przedsiębiorców są też zamówienia publiczne (wg UM ich realizacja jest niewłaściwa)

Renata Bukowska, LGD Gościniec 4 Żywiotów: środki na rozwój przedsiębiorczości są zbyt małe i nie opłaca się z nich korzystać Długi czas realizacji LSR – to oznacza potrzebę modyfikacji LSR w trakcie.

Jolanta Pęgowska, LGD Z Ikrą, Łódzka Sieć LGD: Wszyscy czekamy na różnice kursowe – szczegóły! Czy z funkcjonowaniem czy nie, czy w środkach wydatkowanych czy kontraktowanych

Łukasz Tomczak, MRiRW: całość różnicy między bieżącym a indykatywnym kursem należy pomnożyć przez całą kwotę w strategii i to włączyć do ogłoszenia, co nie znaczy że całą będzie można wykorzystać, bo kurs się stale zmienia. Jest to propozycja obecnie konsultowana z SW.

Jaka kwota? 20-30 groszy/1 euro, to oznacza większy budżet o ok. 5%. Można będzie zmienić budżety ogłaszanych konkursów. Koszty bieżące są zależne od wdrażania LSR i w umowie ramowej wyrażone w EUR.

Inga Ozga-Demianiuk, LGD Partnerstwo dla Doliny Baryczy: Czy wielofunduszowość będzie obligatoryjna? Czy będzie w niej EFMR? Potencjału rybackiego nie należałoby stracić, czy będzie to kontynuowane? Szkoda, że nie ma tu Ministerstwa Gospodarki Morskiej.

Ryszard Zarudzki, MRiRW: Jestem za wielofunduszowością, EFRROW, EFS, EFRR i EFMR. Jestem za tym, żeby istniejące LGR wielofunduszowe mogły to kontynuować, zrobimy wszystko, by LGR mogły funkcjonować. Jaki przyjęć pozytywny scenariusz, zastanowimy się.

2 województwa mają RLKS wielofunduszowy, doświadczenie w kontekście europejskim. Wdrażały w różny sposób, będzie łatwiej przekonywać inne województwa, na tym etapie wiedzą za mało czy chcą czy nie, ale są pozytywnie nastawione. Jak by wyszło pół na pół, może więcej... Nie ma obligatoryjności w polityce spójności. KSRR jest przyjęta. Chcemy zbliżyć miasto z wsią, RLKS jest instrumentem. Jest możliwość wykorzystania potencjału, żeby miasto więcej współpracowało z wsią i odwrotnie.

RLKS jest dla MIR trwałym elementem polityki terytorialnej, nie ma zapisów ani myśli, ale dają regionom dużo swobody tak jak KE Polsce. LGD powinny rozmawiać w swoich regionach.

Problem: można zwariować kiedy każdy fundusz trzeba rozliczać oddzielnie. Mamy nadzieję, że wesprze nas Komisja Europejska, żeby stworzyć jeden fundusz.

Anna Modzelewska, DG REGIO, opiekun województwa podlaskiego:

Projekt rozporządzenia dot. polityki spójności bardzo mocno promuje RLKS. Doświadczenia LGD są bardzo ważne, bo dotyczą poziomu ludzi, ich współpracy. Podział miasto-wieś nie ma znaczenia – EFS

operuje w sferze ludzkiej. RLKS bardzo dobrze realizuje włączenie społeczne. Rozwiązania Komisji Europejskiej nie zawsze były dobre dla struktur RLKS w Polsce.

Komisja Europejska nie może narzucać państwom członkowskim i regionom rozwiązań w tworzeniu polityki. „Europa bliżej ludzi” to zasada, którą chcemy realizować. Rozmowy są prowadzone z MIR, ale Komisja chce też słyszeć głos regionów i LGD. Beneficjenta nie obchodzi fundusz, z którego są pieniądze. Powinien mieć jak najmniej papierów. Trzeba stworzyć procedurę, która równoważy wymogi kontrolne, konkurencyjności (zamówienia publiczne) z potrzebami beneficjentów. RLKS to jest naprawdę dobry instrument.

Ryszard Kamiński, Prowadzący: Procedurka zamiast procedura !

Co słycać u animatorów? - prezentacje animatorów biorących udział w projekcie Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich „Akademia umiejętności animatora LGD”

Ewa Piąt, Prezes Zarządu Stowarzyszenia „Kraina św. Anny” - W krainie dźwięków. Pamiętnik młodego animatora.

Motto działania: „Jeśli chcesz inwestować, to inwestuj w dzieci i młodzież!”

Animatorka zorganizowała: spacer badawczy w 2 przedszkolach i 2 szkołach w Krapkowie oraz spacer po Górze Świętej Anny, aby porozmawiać z dziećmi i nauczycielami, podejrzeć ich metody pracy i sposoby spędzania czasu wolnego.

Obserwacje

Przyrodnicze: ogródki przyszkolne i przedszkolne ubogie w roślinność, osiedlowe mini-place zabaw posiadają ubogą, niską roślinność, często jednak obsadzone są roślinnością obcą, „jak na pustyni” - brak roślinności wysokiej.

Architektoniczne: brak jest miejsc przeznaczonych dla rodzin, brak jest wielofunkcyjnych placów zabaw, które spełniają rolę zabawową, ale i edukacyjną, brak zadrzewień przy siłowniach zewnętrznych.

Społeczne: schemat zachowania - rodzic siedzi na ławeczce z jednym okiem wpatrzonym w ekran telefonu, a drugim okiem zerka na bawiące się dziecko. Nie angażując się emocjonalnie, nie spędzając czasu z własnym dzieckiem...

Kulturowe: - Góra Świętej Anny - duże skupienie na jednej przestrzeni plansz i tablic edukacyjnych, dostosowanych jednak do trochę większych dzieci, a wręcz dorosłych.

Inicjatywa Giving Circle - Krąg Darczyńców: na realizację projektów w roku 2016 i 2018 pozyskano łącznie ponad **25 tys. zł**, a **zrealizowano projekty:** *Muzyka łączy dzieci, Przystań pachnąca mamą, Od Malucha – do Druha, Internetowy karmnik, Centrum dowodzenia, Niepełnosprawni sprawni w kulturze.*

Od roku 2016 roku LGD jest Afiliowanym Ośrodkiem *Działaj Lokalnie* finansowanym przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności. W tym okresie łącznie złożono 95 projektów, z których wybrane zostały do dofinansowania 42 inicjatywy angażujące społeczność lokalną o łącznym budżecie 123.000 zł. Oto przykładowe z nich: *Jak niewiele trzeba, aby zmienić tak wiele*, *My niepełnosprawni w rabatach i kwiatach*, *Aktywni Seniorzy*, *Hej Seniorze nie siedź w domu! Ruch i rekreacja to gwarancja zdrowia*, *Gotujmy razem w Grocholubiu*, *Lubię programować*, *Zróbmy to razem*, *Altanę naszych marzeń*, *Czas rodziny*, *W moim domu zdrowo, pachnąco i kolorowo*.

Małgorzata Szeja, Prezes Zarządu LGD „Bądźmy Razem” - Co słysząc u animatorów? Czyli Gang Świeżaków trwa i działa!

Animator - spontanicznie bądź z racji pełnionej funkcji ożywia środowisko, przekazując inicjatywę innym osobom; moderator zmian.

Gang Świeżaków – zespół absolwentów projektu FAOW „Akademia Umiejętności Animatora LGD”, z których znaczna część to osoby początkujące w roli animatorów, stąd nazwa grupy facebookowej, służącej do kontaktów roboczych i podtrzymywania relacji.

Główne zasady: kontakt *online* w realu, pozytywne nastawienie, dobrze się bawimy

Jak działają „Świeżaki”

Dzielą się istotnymi informacjami o sprawach ważnych dla stowarzyszeń i społeczności, w których działają.

Spotykają się na gruncie formalnym i nieformalnym, np. w związku z ewaluacją, warsztatem refleksyjnym, organizują wspólne pozainstytucjonalnie wyjazdy związane z ich aktywnością jako animatorów.

Dzielą się dokonaniem i doświadczeniem – poznają rezultaty zrealizowanych projektów, prowadzą obserwację uczestniczącą w projektach bieżących, pomagają sobie, „coachują”.

Zapraszają się do uczestnictwa we wspólnych przedsięwzięciach, tworzą partnerstwa.

Przykłady wspólnych działań i inspiracji

W ramach Akademii Umiejętności Animatora LGD: Partnerstwo w projekcie KSOW – LGD Ziemi Mińskiej i LGD „Bądźmy Razem”, wizyta studyjna LGD „Kanał Augustowski” na obszarze LGD „Bądźmy Razem”

Spotkanie poprojektowe w „Domu nad Wierzbami” (LGD Zalew Zegrzyński) - wyjazd studyjny → Ochrona dziedzictwa niematerialnego i bioróżnorodności (LGD „Bądźmy Razem”: „Konkurs potraw tradycyjnych pogranicza Mazowsza i Podlasia”, „Bioróżnorodność nad Liwcem”; LGD „Równina Wołomińska”: Projekt „Pasieka” Fundacji „Ogarnij Emocje”)

→ Turystyka na obszarach wiejskich (LGD „Równina Wołomińska”: Zainicjowanie partnerstwa na rzecz wspólnej marki turystycznej – Promocja ofert podczas wydarzeń turystycznych LOT i MROT wspólnie z przedsiębiorcami; LGD „Bądźmy Razem”: Tezaurus nadliwiecki – projekt społecznej ochrony zabytków.

„Gang Świeżaków” to rodzaj nieformalnej sieci współpracy i samokształcenia, spontaniczny i niezinstytucjonalizowany rezultat „Akademii...”, wartość dodana

Milena Ugorska-Knapczyk, Specjalista ds. rozwoju lokalnego i komunikacji, Słowińska Grupa Rybacka - Słowiński Szlak Rybacki

Słowiński Szlak Rybacki to główne działanie Słowińskiej Grupy Rybackiej (SGR) nie związane z dystrybucją grantów. Jego celem jest rozwój turystyki nie związanej z „plażą i słońcem”, a związanej z dziedzictwem rybackim obszaru. Szlak jest efektem wspólnej pracy SGR oraz mieszkańców jej obszaru. Pozyskanie partnerów było kluczowym działaniem dla utworzenia szlaku - w 2014 roku ich liczba wynosiła 16, w 2019 roku – 20. Szlak promuje atrakcje i tradycje rybackie Pobreża Słowińskiego.

Szlak formalnie powstał w 2012 roku, działania na jego rzecz objęły: opracowanie logo SSR, stworzenie materiałów drukowanych, w tym katalogów promujących Szlak i ofertę podmiotów go tworzących i mapy SSR, oznakowanie obiektów partnerskich, wizyty studyjne wewnętrzne, wizytę studyjną ogólnopolskich dziennikarzy, promocję Szlaku na imprezach zewnętrznych. Debiut oferty Szlaku na lokalnym rynku turystycznym miał miejsce w sezonie letnim 2014 roku. Szlak spotkał się z dużym oddźwiękiem w mediach, w tym branżowych ogólnopolskich.

Problemem jaki pojawił się po pewnym czasie był spadek zaangażowania partnerów. W tym kontekście projekt Akademii Umiejętności Animatora (AUA) pojawił się w właściwym czasie. W jego rezultacie SGR podjęła indywidualne kontakty i pracę. Wspólnie przeformułowano projekt Szlaku, tak by był bardziej atrakcyjny i wymagający dla Partnerów.

AUA okazała się punktem zwrotnym nie tylko w pracy pani Mileny jako animatora, ale także w realizacji przez Słowińską Grupę Rybacką projektu Słowińskiego Szlaku Rybackiego.

Dyskusja: Jak się zabrać do animacji w nowym okresie?

Komentarz prowadzącego konferencję - Ryszarda Kamińskiego: Akademia Umiejętności Animatora to pomysł nie tylko dla nowych, ale też dla doświadczonych animatorów. Warto rozważyć swego rodzaju „obozy treningowe” dla nich – z wykorzystaniem doświadczeń AUA.

LGD Kwiat Lnu/Dolnośląska Sieć LGD: Brakuje nam czasu na działania animacyjne

Ryszard Kamiński, Prowadzący: „Więcej powietrza” dla LGD.

Ireneusz Kamiński, LGD Aktywni Razem: Część LGD nie ma już czasu nie tylko na animację, ale nawet na udział w tej konferencji, tak są przygniecione biurokracją.

Barbara Kawa, LGD Korona Północnego Krakowa: Otwierajmy się na społeczność lokalną, nie tylko na wdrażanie LSR. Korzystajmy z programu „Działaj lokalnie”. Wykorzystajmy ludzi, którzy są w terenie, to zwiększy potencjał wykonawczy LGD.

Prowadzący, Ryszard Kamiński: Zróbmy „Działaj lokalnie” w ramach LEADER-a!

Krzysztof Kwatera, Przedstawiciel Polskiej Sieci LGD w ENRD: Kładziemy nacisk na liczby, budżety. Trzeba bardziej pokazywać nasze działania animacyjne. 80 % beneficjentów bierze środki po raz pierwszy, prawdopodobnie dzięki nim. Dzięki nam pracują też z innymi projektami.

Renata Bukowska, LGD Gościniec 4 Żywiołów: Trzeba animować młodych. Z nimi trzeba rozmawiać inaczej. Podobnie jest ze starszymi. Środowisko, klimat – potrzebna edukacja wszystkich grup społecznych w tym zakresie. Ludzie boją się tego tematu, ale młodzież jest najbardziej zainteresowana.

Prowadzący, Ryszard Kamiński: Młodzież ten temat obchodzi.

Ireneusz Kamiński, LGD Aktywni Razem, FARNET: Animacja to budowanie kapitału społecznego. Jego niedostatek to główny problem polskiej wsi.

Jadwiga Kulczycka, LGD Stobrawski Zielony Szlak: Nasze „Działaj Lokalnie” – granty są zbiurokratyzowane do granic możliwości.

Ryszard Zarudzki, MRiRW: Musimy sobie przypominać o rzeczywistości. Nie trzeba się przekonywać o randze animacji, pytanie jest: „jak to robić?”. Przez 4 lata próbowałem zmierzyć się z biurokracją. Potrzebna jest rzeczywista zmiana w pracy ARiMR, odejście od nadmiernych procedur. Musimy się wspierać w kwestii animacji.

Joanna Pęgowska, LGD Z Ikrą: Prosimy o ryczałty w grantach (*powtórzone przez głosy z sali*).

Ryszard Zarudzki, MRiRW: Wreszcie rozmawiacie ze mną jak trzeba!

Joanna Gierulska, MRiRW: Trzeba by zmienić PROW, by to teraz było możliwe.

Głos z sali: Od nowej perspektywy!

Cezary Nowek, LGD Razem dla Radomki, Polska Sieć LGD: Ja podszedłem do animacji biznesowo: najpierw diagnoza, kto może być sojusznikiem, jakie źródła finansowania możliwe. Pozyskuję 300.000 zł rocznie innych funduszy. Nie byłoby to możliwe bez wolontariatu (szkoły). Problemem jest: instrumentalne traktowanie grantów przez wnioskodawców (brak rzeczywistego zainteresowania realizowanym tematem), nieprzyjemne procedury KSOW

Prowadzący, Ryszard Kamiński: Cezary Nowek jako przedsiębiorca znajduje czas na działalność w lokalnych i krajowych strukturach LGD. Jest problem „grantozy” (nieprzyjemnych procedur grantowych). Małe organizacje nie mogą dostać projektów KSOW, bo liczy się wkład własny.

Ryszard Zarudzki, MRiRW: Było znacznie gorzej. Pytanie, czy iść (w KSOW) w małe projekty czy zrobić duży projekt na animację. To są wybory. Ale musi być uczciwie i efektywnie.

Wnioski z warsztatów „Jak odczarować LEADER/RLKS?”: jak funkcjonuje LGD, jak są realizowane LSR, jak to działa w praktyce

Celem warsztatów była analiza doświadczeń związanych z wdrażaniem LEADER-a/RLKS i przedstawienie rekomendacji na kolejny okres programowy – 2021-2027. Jak sugeruje słowo „odczarować” w tytule warsztatów, nacisk był położony na identyfikację i analizę problemów oraz zaproponowanie rozwiązań eliminujących lub – jeśli to jest niemożliwe - ograniczających je.

Uczestnicy byli zachęceni do poruszenia następujących kwestii/aspektów zagadnienia:

- Pozytywne i negatywne doświadczenia – co powielić na przyszłość, z czego zrezygnować?
- Rola rady, jak powinny działać organy LGD? / LSR jako organizacja
- LSR jako dokument

• Jak wdrażać LSR? / System wdrożeniowy

Uczestnicy warsztatów zostali podzieleni na siedem grup liczących po około 20-30 osób. Każda z nich pracowała w innej sali, oznaczonej wybranym kolorem. W poniższym tekście używane są nazwy grup pochodzące od kolorów sal.

Grupa 'fioletowa' - warsztat prowadzony przez Ryszarda Kamińskiego i Joannę Sokólską.

Grupa postanowiła pracować nad wskazaniem mocnych stron i szans oraz słabych stron i zagrożeń w zakresie RLKS, koncentrując się na następujących zagadnieniach: 1/ System wdrożeniowy i rola Rady; 2/ LSR jako dokument.

Grupa 'zielona' - warsztat prowadzony przez Agatę Domżał i Karolinę Furmańską.

Grupa identyfikowała i analizowała pozytywne i negatywne doświadczenia dotyczące RLKS – jakie elementy warto powielić w przyszłości, a z czego należy zrezygnować. Opracowała rekomendacje w zakresie trzech obszarów tematycznych: 1/ LSR jako dokument; 2/ LGD jako organizacja; 3/ System wdrożeniowy.

Grupa 'granatowa' - warsztat prowadzony przez Dorotę Stanek i Iwonę Olkowicz.

Tematem przewodnim warsztatu były pozytywne i negatywne doświadczenia w trzech wymiarach: 1/ LSR jako dokument, 2/ LGD jako organizacja – tu także poproszono uczestników, aby uwzględnili pracę Rady, 3/ system wdrażania. Uczestnicy podzielili się na 3 grupy i każda z grup pracowała nad jednym wymiarem, aby wypracować kilka rekomendacji. Następnie grupy prezentowały swoje rekomendacje przed pozostałymi uczestnikami, ci zaś dodawali swoje propozycje rekomendacji. W ten sposób powstała lista rekomendacji do każdego z trzech wymiarów.

Grupa 'czerwona' - warsztat prowadzony przez Małgorzatę Malec i Bożenę Pełdiak.

Grupa skupiła się na rekomendacjach dotyczących wszystkich trzech tematów, starając się, by były krótkie i konkretne. Grupa wypracowała je w efekcie długich dyskusji.

Grupa 'niebieska' - warsztat prowadzony przez Barbarę Kawę i Damiana Deca.

Grupa przeprowadziła cząstkową analizę SWOT (słabe i mocne strony) funkcjonowania Rad LGD oraz opracowała rekomendacje w tym zakresie.

Grupa 'szara' - warsztat prowadzony przez Leszka Leśniaka i Cezarego Nowka.

Uczestnicy skoncentrowali się na kwestii jak funkcjonuje, a jak powinien funkcjonować system wdrożeniowy. Do identyfikacji głównych problemów zastosowana została analiza SWOT. W wyniku zajęć warsztatowych i debaty sokratejskiej opartej na wynikach analizy SWOT zostały wypracowane rekomendacje.

Grupa 'żółta' - warsztat prowadzony przez Urszulę Budzich-Tabor i Ireneusza Kamińskiego.

Grupa liczyła ponad 30 osób. Jej skład był specyficzny, gdyż stanowiły ją w olbrzymiej większości Lokalne Grupy Rybackie realizujące RLKS ze środków Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz krajowych (ale część z nich to grupy wielofunduszowe, korzystające również z funduszy PROW). Grupa skoncentrowała się na pozytywnych i negatywnych doświadczeniach wynikających z wdrażania RLKS na obszarach rybackich.

Poniższe opinie i rekomendacje mają charakter zagregowany – są efektem pracy wszystkich siedmiu grup, jakkolwiek wkład poszczególnych grup w opracowanie danego zagadnienia był zróżnicowany, zależnie od przydzielonego im tematu.

Pozytywne i negatywne doświadczenia we wdrażaniu LEADER-a / RLKS

Doświadczenia pozytywne

Do zdecydowanych pozytywów wdrażania LEADER-a/RLKS należy jego wpływ na poziom integracji lokalnej, zwłaszcza w społecznościach, w których uprzednio był on niski. Bodziec finansowy w połączeniu ze stworzoną strukturą instytucjonalną poskutkował znacznym zwiększeniem kontaktów w obrębie obszarów LGD i, w rezultacie, współpracy oraz włączeniem się w nią dotychczas pasywnych mieszkańców i podmiotów. Warto też podkreślić integrację międzygminną, która dotychczas miała miejsce tylko na części obszarów wiejskich, podczas gdy LEADER/RLKS objął olbrzymią większość obszarów wiejskich kraju.

Realizacja LEADER-a/RLKS niewątpliwie pobudziła kreatywność mieszkańców, firm i instytucji (także w niektórych przypadkach dotyczącą treści wniosków o dofinansowanie dla uzyskania jak największej ilości punktów przy ich ocenie). W efekcie zrealizowanych zostało wiele ciekawych projektów, stanowiących inspirację i wzorzec do naśladowania przez innych. Sprzyjała temu wielopłaszczyznowość wsparcia (różnorodność tematów naborów). Kreatywność w takim stopniu nie miałyby miejsca, gdyby nie oddolny charakter inicjatyw – jeden z filarów podejścia LEADER.

Ważnym atutem podejścia LEADER/RLKS było adresowanie wsparcia do najmniejszych firm i organizacji pozarządowych. Szczególnie atrakcyjne okazały się kwoty ryczałtowe na tworzenie przedsiębiorstw. Stanowiły one impuls do rozwoju lokalnego (biznesu, turystyki). Równie wielkie, a może większe, znaczenie ma powstanie wielu wiejskich organizacji pozarządowych.

Pozytywnym efektem LEADER/RLKS była niewątpliwie intensyfikacja, a wielu przypadkach – zapoczątkowanie dialogu społecznego. Praktycznie wszystkie działania przyczyniały się do budowania kapitału społecznego, którego niski poziom jest jednym z hamulców rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a obszarów wiejskich w szczególności. Innym efektem było wsparcie procesu integracji terytorialnej - rozwoju obszarów mających wspólne cechy, małych ojczyzn zamieszkujących je społeczności, a więc o większym potencjale rozwojowym (co oznacza większą efektywność wsparcia).

Powyżej opisane efekty nie byłyby możliwe w takim stopniu, gdyby nie wykwalifikowani pracownicy LGD, znający środowisko – jego potencjał i potrzeby mieszkańców, ale także względna autonomia decyzyjna, umożliwiająca adresowanie wsparcia z ich uwzględnieniem. Sprzyjała temu współpraca pomiędzy LGD, ułatwiająca realizację ich zadań i rozwiązywanie problemów oraz wspólne przedsięwzięcia: szkolenia, wizyty studyjne, projekty współpracy itd.

Doświadczenia negatywne

Fundamentalną słabością LEADER/RLKS w Polsce jest jego skomplikowanie, daleko wykraczające poza ramy wyznaczone przez Unię Europejską.

Nadrzędną – najczęściej wzmiankowaną, ale też najbardziej rzutuującą słabością systemu realizacji RLKS jest nadmierna biurokracja: ilość i skomplikowanie procedur, obszerność i trudny język dokumentów, skomplikowane wnioski, zbyt szczegółowy biznesplan, duża liczba załączników do wniosku, zablokowane formularze itp. itd. Szczególnie rażąca – w odniesieniu do kwot, których dotyczy i specyfiki beneficjentów – głównie wiejskich NGO – jest skomplikowana i zbyt kosztowna procedura grantowa. Skłoniła ona wiele LGD do ograniczenia liczby lub wręcz rezygnacji z projektów grantowych, stanowiących – zdaniem wielu uczestników konferencji – esencję podejścia LEADER/RLKS.

Na to nakładają się różnice w interpretacji przepisów: między jednym pracownikiem UM a drugim, między UM a ARiMR, między instytucjami ogólnie, a także nadinterpretowanie przepisów. Efektem jest przewlekłość procedur w Urzędzie Marszałkowskim, utrudniająca, a czasem wręcz uniemożliwiająca realizację projektów.

Dość częstym zjawiskiem (generalnie cechującym polską kulturę administracyjną) jest brak zaufania urzędu do LGD. Zdarzają się też patologie w rodzaju ingerowania w ocenę czy podważania decyzji Rady przez UM. Generalnie system cechuje brak współpracy między instytucjami (ARiMR, UM) a LGD – obowiązuje raczej zasada kontrolowania niż pomagania.

Oddzielnym problemem jest technokratyczne podejście instytucji kształtujących proces wdrażania LEADER/RLKS - orientacja na wskaźniki zamiast na efekty jakościowe. Znaczna część efektów działań LEADER-a ma charakter niewymierny, ale projekty o takim charakterze często przegrywają z tymi wymiernymi, chociaż ich znaczenie dla społeczności bywa większe. Kłopotliwa jest aktualizacja wskaźników, niekoniecznie z powodu ich błędnego zdefiniowania, a np. ze względu na zmiany w sferze społecznej i gospodarczej, których nie tylko LGD nie były w stanie przewidzieć.

Inny problem to niepotrzebne ograniczenia, jak np. dotyczące koordynacji projektów w ramach poddziałania 19.3. Dodatkowo tworzą one możliwość różnych interpretacji przez UM: zdaniem jednych niemożliwa jest koordynacja projektów współpracy przez pracowników LGD, zdaniem innych UM – przez zewnętrznych specjalistów. Problemem są także ograniczone możliwości realizacji projektów własnych LGD.

Negatywne zjawiska występują też po stronie LGD, chociażby brak umiejętności tworzenia dobrych LSR. Duże znaczenie wydaje się mieć wpływ polityków lokalnych na funkcjonowanie LGD – nierzadkie są próby upolitycznienia, wywierania wpływów. Zdaniem jednego z uczestników, jest to brak dojrzałości społecznej i wiedzy na wszystkich szczeblach czym jest LEADER/RLKS i czym są LGD. Ale jest to też niewątpliwie pochodną systemu wdrażania, zbyt dużego wpływu JST na utworzenie LGD na jej obszarze (bez akceptacji JST nie jest to możliwe) i zapewnienie LGD płynności finansowej.

Do tej kategorii zalicza się także mała rozpoznawalność części LGD w społecznościach lokalnych, spowodowana niską aktywnością ich członków w tym zakresie, chociaż większy wpływ wydają się

mieć czynniki niezależne od LGD: nadmierne obciążenie pracowników i zbyt mały budżet na aktywizację.

Poważnym problemem jest przewlekłość procesów legislacyjnych pomiędzy okresami programowania, stanowiąca zagrożenie dla bytu wielu LGD. W przeszłości niektóre z nich musiały zwolnić doświadczonych pracowników, tracąc ich potencjał. Ten sam problem dotyczył też Urzędów Marszałkowskich.

Pozytywne i negatywne doświadczenia z realizacji RLKS na obszarach rybackich

Pozytywne doświadczenia

- Dostępność środków RLKS na obszary rybackie – uzupełnienie dla innych środków, większe spektrum możliwości działania na rzecz społeczno-gospodarczego rozwoju obszarów rybackich
- Szerszy zakres wsparcia dzięki wielofunduszowości
- Możliwość adresowania pomocy do sektora rybackiego
- Bezpośredni kontakt z sektorem na poziomie lokalnym, zbudowanie zaufania między tym sektorem a LGR (LGR jako 'powiernik problemów sektora')
- Większa świadomość mieszkańców obszaru na temat znaczenia sektora rybackiego
- Organizacja i upodmiotowienie sektora – utworzenie LGR stało się w wielu przypadkach katalizatorem procesu organizacji i upodmiotowienia sektora rybackiego. W szczególności dotyczy to rybactwa śródlądowego, ale ma miejsce także w przypadku rybactwa morskiego.
- Dobra współpraca między PO Rybactwo i Morze oraz PROW na poziomie (niektórych) Urzędów Marszałkowskich.
- Oddolność procesu i pewien stopień autonomii LGR (ograniczony przez UE i Instytucję Zarządzającą ogólnymi celami i kryteriami wyboru operacji oraz – przez Instytucje Wdrażające - procedurami i interpretacją przepisów)
- Powstanie sieci współpracy rybaków z innymi branżami, poprawiających kondycję sektora oraz innych branż i wspierających rozwój lokalnej gospodarki i nie tylko
- Projekty samorządów wspierające sektor, min. dotyczące infrastruktury portowej

Negatywne doświadczenia

- Niewielkie środki na funkcjonowanie LGR ograniczające ich aktywność i powodujące nadmierne obciążenie pracą, co rzutuje na jakość działań
 - Brak w PO Rybactwo i Morze bonusów za realizację wskaźników, analogicznych do tych z PROW
 - Trudność w zachowaniu równowagi między zaangażowaniem sektora a wiodącą rolą samorządów
 - Pomijanie LGR w rozmowach między Instytucją Zarządzającą a sektorem rybackim, poczucie bezsilności LGR
 - Niemożność wsparcia produkcji karpia
- Zła diagnoza sytuacji zasobów wodnych (łódzkie)
- Brak pewności co do przyszłości LGR, poczucie że rybacki RLKS nie jest priorytetem dla IZ.

Ta ostatnia kwestia zdominowała warsztat z udziałem LGR. LGR wnoszą znaczący wkład w rozwój obszarów rybackich w Polsce – dotychczas zrealizowane przez nie w perspektywie 2014 - 2020 projekty stanowią ponad ¼ ogółu projektów europejskich LGR. Fakt ten, w ich odczuciu, nie jest doceniany przez MGMIŻŚ, de facto nie działa afiliowana przy Ministerstwie Krajowa Sieć, której zadaniem jest wspieranie LGR. Także na konferencji „LEADER dziś i jutro” zabrakło przedstawicieli Ministerstwa.

W tej sytuacji duże znaczenie miała aktywny udział w warsztacie ministra Ryszarda Zarudskiego. Minister podjął temat przyszłości LGR jako przedstawiciel resortu odpowiedzialnego za RLKS w Polsce. Zaprosił je do współpracy nad Celem 8 Krajowego Planu Strategicznego WPR 2021-2027: *Wspieranie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, włączając w to biogospodarkę i zrównoważoną gospodarkę leśną.*

Zadeklarował przeprowadzenie rozmowy w MGMIŻŚ dotyczącej przyszłości RLKS w programie rybackim. Zaprosił przedstawicieli na spotkanie w MRiRW w październiku.

LSR jako dokument

Rekomendacje

Uczestnicy warsztatów postulują doprowadzenie do sytuacji, w której LGD przystępując do budowy LSR będą dysponowały spójnym zestawem reguł, zasad, unormowań prawnych, mających znaczenie dla ostatecznego kształtu strategii. Przed rozpoczęciem prac nad tworzeniem LSR powinien powstać zwięzły podręcznik/instrukcja dla LGD, który będzie napisany prostym i zrozumiałym językiem, co zminimalizuje ryzyko rozbieżnych interpretacji przez urzędy/instytucje, jak i same LGD. Dobrze byłoby, gdyby miał on formę obowiązującego dokumentu, który ma być przyjęty do realizacji, nie zaś rekomendowanego/sugerowanego/zalecanego, bo to jest też pole do różnych interpretacji i nadużyć.

LSR powinna być ogólnym dokumentem, opartym głównie na potrzebach społeczności lokalnej, potem doprecyzowywanym w formie krótkookresowego planu działania, finansowanego z RLKS lub innych źródeł. Rozpoczęcie prac nad strategią powinno być możliwe już teraz, by skrócić etap wyboru LSR czyli *de facto* wyboru LGD.

LSR powinny być prawdziwymi strategiami, a więc wskazywać najważniejsze kierunki działania. Oznacza to bardziej selektywny wybór priorytetów, a więc ograniczenie ich liczby. Spowoduje to koncentrację wsparcia, a co za tym idzie jego większe oddziaływanie w wybranych obszarach.

Decyzje w powyższym zakresie powinny być w pełni w gestii LGD. LSR powinna być w większym stopniu tworzona w oparciu o już istniejące strategie rozwoju gminy, powiatu, regionu/inne dostępne dane, aby uwzględniała kierunki rozwoju wypracowane dla poszczególnych gmin czy powiatów.

LSR powinny być zróżnicowane, zarówno w zakresie tematycznym, jak i systemie wdrażania LSR. Postuluje się zachowanie trzech ścieżek wdrażania LSR ("klasyczna", granty, projekty własne) - to na poziomie lokalnej społeczności i konkretnej LGD określone zostają przedsięwzięcia, które będą realizowane, ale również sposób wdrażania: np. w przeważającej mierze poprzez granty, albo projekty własne, albo "ścieżką klasyczną" (ocena w LGD przede wszystkim za zgodności z LSR i dalsza ocena w SW wraz z podpisaniem umowy i rozliczeniem projektu). Ale konieczna jest zmiana zasad realizacji projektów własnych i grantów i dopracowanie linii demarkacyjnej pomiędzy LGD i Samorządem Województwa w ścieżce klasycznej.

Przy tworzeniu LSR, powinny odbywać się konsultacje społeczne z mieszkańcami tylko w zakresie głównych kierunków i założeń LSR, nie zaś szczegółów jak wskaźniki czy kryteria. Na etapie tworzenia obecnych LSR LGD zmuszone były do konsultowania z mieszkańcami wszystkich elementów, w tym procedur wyboru, które potem i tak były zmieniane, chociażby w związku z wejściem w życie, wytycznych MRIRW. Poza tym kryteriów oceny projektów i wskaźników osiągnięcia kamieni milowych, których zmiany również były potem narzucane, w szczególności przez Samorządy Województw.

Powinna być zapewniona elastyczność LSR - możliwość reagowania na zachodzące zmiany w okresie ich realizacji. To oznacza możliwość okresowej aktualizacji priorytetów i wskaźników, ale także gotowość IZ do aktualizacji odpowiednich rozporządzeń, aby nie ograniczały bez potrzeby zakresu zmian w LSR. W obecnej sytuacji trudno jest modyfikować priorytety i wskaźniki, które były istotne w momencie tworzenia LSR. Strategia, która byłaby bardziej ogólna w założeniach (określałaby ramy i główne kierunki rozwoju obszaru LGD) z corocznie tworzonym planem działania byłaby właściwszym dokumentem do realizacji, bardziej dostosowanym do zmieniających się potrzeb i pojawiających się szans.

Realizacja LSR powinna być rozliczana nie ze zrealizowanych wskaźników, ale z osiągniętych rezultatów. Chodzi o to, aby LGD miała nieco więcej swobody w realizacji strategii i aby do zaplanowanych efektów mogła dochodzić takimi drogami, jakie w danym okresie są najbardziej optymalne i uwzględniają aktualne możliwości i zagrożenia (a nie te, zapisane w momencie tworzenia LSR).

LGD powinny mieć swobodę w określaniu kryteriów wyboru projektów. Więcej kryteriów subiektywnych pozwoli Radzie na wybór najlepszych projektów, a nie TYLKO rankingowanie wniosków wg kryteriów mierzalnych. Zdaniem uczestników warsztatów zmniejszy to liczbę protestów.

Potrzebna jest poprawa jakości strategii: dobra diagnoza i prognoza. Do tego potrzebne jest wsparcie eksperckie, szczególnie dla słabszych kadrowo LGD. Jakość strategii jest ważna dla efektywnego wykorzystania wsparcia UE i krajowego, ale nie powinna być instrumentem do pozbawiania lokalnych społeczności wiejskich dostępu do tego wsparcia.

Dbałość o jakość strategii nie powinna oznaczać mnożenia wymogów ich dotyczących, ale raczej staranny ich wybór przez Instytucję Zarządzającą. Zdaniem LGD wiele dotychczasowych kryteriów było niepotrzebnych, nic nie wnoszących, np. LSR opracowywana samodzielnie czy przez ekspertów, skład Rady – przynajmniej 1 osoba poniżej 35 r. ż., liczebność organu.

Procedury oceny powinny być wspólne i uproszczone – jednolity system w skali kraju pozwoli na minimalizację błędów, jak również uprości system kontroli.

Terminologia wskaźników stosowanych w LSR (obligatoryjne i fakultatywne) musi być jednolita dla wszystkich LGD i zgodna z terminologią stosowaną w przepisach prawa, np. budowlanego. Obecnie nie ma spójności np. co do terminu 'obiekt'.

LGD jako organizacja

Rekomendacje

Należy zachować obecną formę prawną LGD, tj. stowarzyszenie specjalne.

Animacja i aktywizacja powinna być podstawą działania LGD i RLKS. Lokalne Grupy Działania nie mogą stać się tylko "najniższym poziomem dystrybucji środków unijnych i krajowych". Już dziś LGD są nadmiernie zbiurokratyzowane. Część uczestników twierdziła, że już dziś pracownicy LGD nie różnią się niczym od urzędników pracujących na innych poziomach wdrażania środków zewnętrznych.

Niezbędny jest wyższy ryczałt na funkcjonowanie, tak by LGD w pełni mogła rozwijać swoje działania aktywizacyjne i animacyjne, a nie przeznaczać przeważającą część budżetu na funkcjonowanie biura i pracę urzędniczą, związaną sensu stricto z obsługą konkursów, tak jak to się dzieje obecnie np. w lokalnych grupach działania wdrażających strategię wielofunduszowe. Z tą rekomendacją koresponduje kolejna, dotycząca potrzeby większej rozpoznawalności LGD w społeczności lokalnej dzięki pracy jej wszystkich członków.

Przewartościowania wymaga podejście LGD do liczby członków organów, zwłaszcza zarządu, nowego spojrzenia wymaga sposób uregulowania składu i zadań rady, aby większą „swobodę” w ukształtowaniu organu decyzyjnego miała LGD.

Należy zadbać, by nie nakładały się kompetencje LGD i Urzędów Marszałkowskich. Nakładanie się ich jest źródłem niepotrzebnej dodatkowej pracy oraz napięć po obu stronach, co nie służy sprawnej realizacji zadań obu elementów wdrażania podejścia LEADER/RLKS.

Potrzebna jest większa rozpoznawalność LGD w społeczności lokalnej – promować ją powinno nie tylko biuro LGD, ale również wszyscy członkowie.

Poprzez rozwiązania systemowe należy odejść od dominacji samorządów w LGD.

Rola Rady LGD

Mocne strony

Mocną stroną Rady jest znajomość społeczności lokalnej i często także znajomość beneficjentów: jest to dodatkowa wiedza na temat proponowanego projektu, jego szans realizacji, ewentualnego wpływu na obszar LGD. Grupa 'czerwona' określiła Radę mianem 'rzeczywistego łącznika ze społecznością'. Niestety, ten walor Rady często postrzegany jest przez Urzędy Marszałkowskie jako „kumoterstwo”.

Powyższa mocna strona wynika m.in. z wielosektorowości składu Rad. Wielosektorowość jest także czynnikiem przyczyniającym się do dialogu społecznego, a w jego rezultacie – budowania kapitału społecznego.

Poziomowi merytorycznemu Rad służy możliwość powoływania ekspertów. Oddziaływanie tego czynnika jest jednak ograniczone niewystarczającą wielkością środków LGD na funkcjonowanie. Podobnie się ma sprawa z możliwością podnoszenia kompetencji członków Rad poprzez szkolenia. Szczególnie wartościowe są szkolenia zakończone testami weryfikującymi wiedzę członków Rady.

Efektywności funkcjonowania Rad służą także – tam gdzie mają miejsce - organizowanie przez Urzędy Marszałkowskie spotkania robocze z ich udziałem.

Sprzyjają jej także rozwiązania organizacyjne, takie jak przygotowywanie fiszek projektów czy ocena próbna przed właściwym naborem, a także rozwiązania techniczne, takie jak wykorzystanie systemu informatycznego do oceny wniosków.

Słabe strony

Do słabych stron funkcjonowania Rad, uczestnicy warsztatów zaliczyli:

- Wybór radnych przez Walne Zgromadzenie, a w zasadzie kierowanie się przy wyborze przez WZC potrzebą realizacji narzuconych parytetów, a dopiero w drugiej kolejności - kompetencjami kandydatów.
- Zbyt duży/szeroki skład rad, wynikający ze wspomnianych parytetów oraz - w wielu przypadkach – z konieczności zapewnienia reprezentacji w Radzie wszystkim gminom, czasem też powiatom, co jest oczekiwaniem JST.
- Zbyt małą liczbę ekspertów zaangażowanych w pracę nad oceną wniosków, wynikającą z ograniczonej budżetów LGD. Wiele LGD z tego powodu nie korzysta wcale z pomocy eksperckiej.
- Konieczność uwzględniania w trakcie głosowań grup interesów przy jednoczesnym obowiązku zachowania parytetów. Są to dwa konfliktowe wymogi. Konieczność wyłączenia się osób głosujących często prowadzi do braku parytetu. A, jak podkreślali uczestnicy, nie każde powiązanie ma charakter negatywny, gdyż nie musi wykluczać obiektywizmu osoby powiązanej.
- Zbyt dużą ilość dokumentów wypełnianych przez członków Rad, będących efektem „dmuchania na zimne” ze strony UM i samych LGD . Wiele z nich, z perspektywy czasu, uznane zostało za niepotrzebne, ale wiele jest ciągle wymaganych.

- Duże zróżnicowanie, niejednorodność procedur Rad, utrudniające proces nadzoru Urzędem Marszałkowskim.
- Charakter kryteriów. Zarówno podejście 0-1, jak i stopniowane ma zalety i wady. Wiele LGD ma problem z takim zdefiniowaniem kryteriów, by sprzyjały wyborowi najlepszych projektów i jednocześnie spełniały oczekiwania UM.
- Podważanie decyzji Rady, ingerowanie w ocenę przez niektóre UM, ze względu na wygodę urzędników lub obawę przed założeniem sprawy w sądzie przez wnioskodawcę.
- Występujące, zdaniem niektórych uczestników warsztatów, naciski z zewnątrz przy ocenie wniosków.
- Niewyraźny podział zadań/odpowiedzialności Rady i obsługującego ją Biura LGD.
- Konieczność oceniania dużej ilości wniosków w ograniczonym czasie (przy konieczności wypełniania w tym czasie obowiązków, zawodowych, społecznych itp.)
- Rosnące zniechęcenie części członków do pracy na rzecz Rady, wynikające m.in. z obowiązku dyspozycyjności, obciążenia pracą, ograniczania kompetencji Rady przez niektóre UM, czasem też Biur LGD, konieczności opanowania obsługi systemu informatycznego itd. przy minimalnej lub braku gratyfikacji.

Rekomendacje

Należy pozostawić sektorowość Rady i zasadę wyłączeń. Parytety powinny obowiązywać tylko w zakresie wskazanym w rozporządzeniu UE i winny być określone na poziomie składu Rady, a nie poszczególnych głosowań w trakcie posiedzeń Rady.

Rada powinna składać się z ekspertów, a nie tylko i wyłącznie z członków LGD, „pasujących do układanki” jaką są: parytety sektorowe i grupy interesu.

Należy doinwestować rozwój kompetencji członków Rady. W pierwszej kolejności oceniają eksperci, później Rada

Bardzo ważne: zasadą powinna być **niezawisłość** i **ostateczność decyzji Rady** - bez procedur odwoławczych (oczywiście zawsze ze ścieżką wynikającą z przepisów ogólnych) / Decyzje Rady LGD o wyborze projektów do dofinansowania powinny być ostateczne i niezawisłe (brak możliwości odwołania do WSA).

Obecnie istnieje możliwość złożenia protestu tak naprawdę od każdej czynności na poziomie LGD, co powoduje, że większość wnioskodawców, dla których nie wystarczyło środków finansowych wykorzystuje tę ścieżkę bez merytorycznego uzasadnienia. Ponadto wiele UM uznaje protesty wnioskodawców, którzy odwołują się od kryteriów subiektywnych, wymuszając niejako na Radach zmianę pierwotnie podjętych decyzji.

Należy stworzyć możliwość subiektywnego wyboru projektów przez Radę w oparciu o jej reprezentatywność i znajomość potrzeb społeczności lokalnej.

Wzajemne zaufanie na wszystkich etapach oceny projektu (LGD - Samorząd Województwa): eliminacja złych praktyk w stylu "tajne listy sprawdzające", których nie znają ani pracownicy Biura LGD, ani beneficjent; asekuracja pn. "ktoś to kiedyś sprawdzi", więc na wszelki wypadek żądamy zbędnych wyjaśnień, uzupełnień, dokumentów.

W nowej perspektywie powszechny (ale niekoniecznie obowiązkowy) powinien być system fiszek projektowych, składanych przez Beneficjenta przed złożeniem pełnego wniosku (do dyskusji na jakim etapie fiszki projektowe są oceniane: Biuro, czy Rada). Rada lepiej oceni pomysły niż kompletne spełniające wymogi wnioski aplikacyjne.

Uproszczenie wniosków dla beneficjentów, m.in. poprzez eliminację zaświadczeń na rzecz oświadczeń beneficjenta uczyni proces bardziej dla nich przyjaznym.

Dobry, prosty generator wniosków, obsługujący wszystkie fundusze ułatwi życie wszystkim uczestnikom procesu.

Opracowanie wzorców kryteriów – wspólne kryteria powinny stanowić 80% ogólnej liczby, pozostałe 20% to kryteria LGD.

Kryteria oceny projektów za zgodność z LSR mogą i powinny być oceniające i różnicujące, a nie tylko system 0-1. Chociaż oczywiście część kryteriów może i powinna być 0-1.

Należy dać większą swobodę przy ocenie.

Konieczne jest ograniczenie ilości dokumentów wytwarzanych przez Rady.

System wdrożeniowy

System wdrożeniowy to struktura instytucjonalna, od Instytucji Zarządzającej na poziomie krajowym poprzez instytucje wdrażające i instytucje płatnicze aż po LGD. To także kompleks uregulowań prawnych i administracyjnych regulujących relacje pomiędzy elementami struktury instytucjonalnej. Szczególnie istotne w tym systemie są relacje Samorząd Województwa a Lokalna Grupa Działania.

Uczestnicy warsztatów wskazali na pozytywny wpływ doświadczenia, nabytego w dotychczasowej działalności, na skuteczność wdrażania LSR. Wdrażaniu sprzyja wysoka pozycja LGD w lokalnych środowiskach, prestiż i uznanie ze strony lokalnych władz i podmiotów funkcjonujących na obszarze, a także wzrost stopnia identyfikacji mieszkańców z obszarem – budująca się tożsamość, wynikające między innymi z lepszego poznania potencjału i atrakcyjności tego obszaru.

Rekomendacje

Wzmocnienie wpływu LGD na rozwój lokalny – w przyszłości – wymaga uwzględnienia następujących rozwiązań:

Program LEADER/RLKS powinien objąć swoim działaniem jak największy obszar kraju. Opracowane przez LGD strategie powinny być oceniane i wybierane, jednak należy dążyć do wsparcia najstarszych obszarów i po określeniu minimum jakości strategii dać możliwość ich poprawy „do skutku”, udzielając w tym pomocy, traktując to jako element rozwoju kapitału ludzkiego i zdolności absorpcji wsparcia. Nie ma uzasadnionego merytorycznie powodu, by na mapie RLKS w Polsce znajdowały się „białe plamy”, gdyż byłoby to sprzeczne z unijną i krajową polityką zwiększania spójności-społeczno-gospodarczej.

W związku z dużym zróżnicowaniem obszarów wiejskich w Polsce i dużą dynamiką sytuacji społeczno-gospodarczej, czego przykładem jest okres 2014-2020 (np. sytuacja na rynku pracy), postuluje się brak ograniczeń lub bardzo szeroki zakres tematyczny dla RLKS.

System wdrażania RLKS powinien być tworzony przy udziale wszystkich interesariuszy, tak by w maksymalnie możliwym stopniu uwzględnić potrzeby wszystkich z nich i w rezultacie w sposób optymalny zrealizować interes, który powinien być dla nich wspólny.

Należy podjąć zdecydowane działania dla wprowadzenia w jak największej liczbie województw wielofunduszowego wsparcia, a także wprowadzenia ujednoczonych procedur do wdrażanych podejściem LEADER działań z różnych programów operacyjnych (alternatywą, chociaż gorszą, są zwiększone środki z PROW). W ten sposób zostanie wykorzystana, tworzona przez wiele lat dużym nakładem społecznego zaangażowania, pracy i kosztów struktura instytucjonalna na poziomie lokalnym, w postaci ponad 300 LGD oraz zaspokojone społeczne oczekiwania dotyczące podniesienia poziomu życia na obszarach wiejskich.

Wdrażanie RLKS powinno odbywać się w formule bezpośredniej - realizacja jedno lub wielofunduszowych LSR na obszarze całego województwa.

EFROW powinien być wiodącym funduszem – doświadczenia obecnego okresu programowania pokazują, że procedury stosowane w EFROW, jak i ryżałt w ramach kosztów bieżących i aktywizacji mogły z sukcesem być przełożone na pozostałe fundusze w ramach polityki spójności bez uszczerbku dla tych funduszy.

Dwa hasła, zgłoszone przez uczestników warsztatów, w szczególnie dobry i w syntetyczny sposób charakteryzują postulowane zmiany w systemie wdrażania:

- „Ewolucja, nie rewolucja”

Zmiany strukturalne w systemie wdrażania (np. podział zadań między różnymi instytucjami, poziomem krajowym i regionalnym) powinny następować ewolucyjnie, a nie rewolucyjnie – doświadczenie, zarówno zagraniczne, jak i polskie (wielofunduszowość), pokazuje, że każda gwałtowna zmiana rodzi opóźnienia i pochtania duże zasoby pracy, a więc i finansowe.

- „Aktywizacja nad biurokacją”

Jedną z podstaw realizacji podejścia LEADER/RLKS jest aktywizacja społeczności lokalnych dla rozwoju, natomiast nie ma nigdzie mowy o tym, że ma być to proces zbiurokratyzowany. Zbiurokratyzowanie działań UM i LGD pozbawia te ostatnie zasobów czasu, ludzkich i finansowych na aktywizację oraz podkopuje ich wiarygodność w środowiskach lokalnych. Demotywuje potencjalnych projektodawców – zmniejsza liczbę, obniża jakość i efektywność realizowanych projektów, a więc jest sprzeczne z celami programów, z których są finansowane. W ostatecznym rozrachunku obniża autorytet państwa, które firmuje te działania. Jest więc wysoce destrukcyjne.

Ograniczenie biurokacji umożliwi LGD realizowanie w większym stopniu działań aktywizujących, które są esencją podejścia LEADER/RLKS, a których długofalowe znaczenie jest niedoceniane, choć tak naprawdę jest największą korzyścią wynikającą z realizacji tego podejścia.

Wtedy może zostać zrealizowany jeden z postulatów z konferencji: „inspirowanie LGD do wzmożenia działań edukacyjnych i animacyjnych w celu zmiany hierarchii wartości, uznawanych przez młodsze pokolenia, w kierunku proobywatelskich, prospołecznych postaw”.

Powinny powstać, stworzone przez grupę roboczą (w skład której wejdą LGD, MRiRW, UM, ARiMR), napisane zrozumiałym językiem, przyjaznym dla wnioskodawców, uproszczone procedury. Zmniejszy to obciążenie pracowników LGD i UM zbędną pracą, ograniczy popełniane przez wszystkich uczestników procesu błędy i zniweluje w znaczący sposób opóźnienia. Zwiększy też atrakcyjność pomocy dla beneficjentów i ograniczy ich frustrację. Procedury wdrożeniowe powinny być jednakowe dla wszystkich programów.

Ważny jest jednolity przekaz i podejście do beneficjenta, LGD, SW, ARiMR oraz prosty zrozumiały język procedur, nie budzący wątpliwości interpretacyjnych. Instytucje państwowe, np. Narodowy Instytut Wolności, powinny dzielić się dobrymi praktykami w zakresie rozliczania przez rezultaty.

Taka sama terminologia powinna być stosowana w dokumentach dotyczących realizacji różnych funduszy (EFRROW, EFRR, EFS, EFMR). Nie powinno być różnic w terminologii, która budzi wątpliwości i daje prawo do różnorodnej interpretacji. Dotyczy to m.in. spójnego nazewnictwa wskaźników we wszystkich programach – aktualnie przy realizacji wielofunduszowych programów nazewnictwa różnią się od siebie i dlatego powoduje to duży chaos i problemy szczególnie przy sporządzaniu sprawozdań.

Pozycja LGD w relacjach z UM-ARiMR powinna być wzmocniona. Należy konsekwentnie przestrzegać zasady równości stron w umowach ramowych (LGD za niewywiązywanie się ze zobowiązań jest karana, zaś Samorząd Województwa nie). Powinny obowiązywać podobne zasady we współpracy LGD z UM – dzisiaj tak nie jest, np. LGD ma 60 dni na procedowanie wniosku, a UM - 4 miesiące. Oznacza to także, że termin weryfikacji wniosku o przyznanie pomocy, stosowany w instytucjach wdrażających i płatniczych, powinien zostać skrócony.

W SW powinien funkcjonować jeden departament ds. RLKS skupiający referaty ds. poszczególnych funduszy, podlegający jednemu marszałkowi.

Obecnie w SW różne fundusze podlegają różnorodnym referatom/departamentom i decyzyjność pozostaje w rękach różnych członków SW, co tworzy problemy w podejmowaniu decyzji przy realizacji RLKS. Oddanie tego w jedne ręce ułatwi podejmowanie decyzji i spójną realizację programu. Na wszystkich szczeblach wdrażania MRiRW-MiR-UM-ARiMR-LGD powinny obowiązywać jednolite zasady i dokumenty (dotyczące współpracy, wzajemnych obowiązków oraz ewaluacji prac poszczególnych organów).

Należy zadbać by kompetencje LGD i SW się nie dublowały.

W nowym okresie programowania powinien działać jeden spójny system elektroniczny – platforma współpracy na wszystkich poziomach (od LGD, przez SW, ARiMR do MRiRW) i dla wszystkich funduszy. Umożliwi to transparentność decyzji poszczególnych instytucji i dostęp każdej z nich do bieżącej informacji o sytuacji wnioskodawcy/beneficjenta. W jego ramach powinien funkcjonować mechanizm aplikacji za pomocą generatora wniosków, rozbudowanego o etap oceny przez UM.

Musi nastąpić ograniczenie ilości dokumentów, nie tylko nowych, ale też weryfikacja istniejących, zmniejszenie liczby załączników oraz rozwijanie elektronicznych wersji. Biznesplan powinien mieć uproszczony charakter.

Dla Wnioskodawców w ramach RLKS powinny obowiązywać uproszczone wzory dokumentów oraz odmienne „lżejsze” warunki brzegowe w ubieganiu się o przyznanie pomocy niż jest to np. w ramach konkursów z osi głównych RPO.

Realizacja projektów własnych powinna być uproszczona – przede wszystkim bez limitów kwotowych, być może pozakonkursowe projekty własne wpisane bezpośrednio w LSR jako projekty „flagowe” .

Ryczałty powinny zostać rozszerzone maksymalnie jak się da (tzw. rozliczenie z efektów), w tym na granty, projekty współpracy i operacje własne, oraz na wszystkie fundusze.

LGD powinny mieć swobodę w wyborze projektów.

Powinny być stosowane fiszki projektowe jako pierwsza wersja wniosków ułatwiająca proces selekcji najwartościowszych projektów.

Kryterium innowacyjności powinno być fakultatywne dla LGD, np. od pewnej kwoty dofinansowania. Trudno w projektach zwłaszcza o niewysokiej wartości (np. 5 tys. zł/grant) doszukiwać się innowacyjności. Wnioskodawcy na siłę wymyślają tu różnorodne uzasadnienie, aby spełnić kryterium i często się w tym zakresie odwołują.

Projekty grantowe powinny być realizowane w formule ryczałtowej, niezależnie od funduszu, z którego są finansowane. Umożliwi to sprawną realizację projektów przez podmioty społeczne. W PROW należy zrezygnować z tzw. formuły odwróconej, która niepotrzebnie wydłuża czas między wyborem grantów przez Radę a podpisaniem umowy z grantobiorcą (obecnie nawet 6-8 m-cy).

Koszty bieżące powinny być ryczałtowo rozliczane według jednakowych zasad dla wszystkich funduszy. LGD powinno mieć całkowitą elastyczność w doborze działań stosowanych w ramach aktywizacji i animacji.

Budżet LSR powinien być jednolity dla całego dokumentu, bez podziału na finansowanie z poszczególnych funduszy

Przy rozliczaniu kamieni milowych powinny być brane pod uwagę tylko te czynniki, które są zależne od LGD. Obecnie sankcje za niewykonanie wskaźników i budżetu nakładane są na LGD, podczas gdy problemy wynikają głównie z opóźnień w rozpatrywaniu wniosków o dofinansowanie i wniosków o płatność przez SW.

Osiągnięcie wskaźników ponad planowane (dodatkowe środki - bonus finansowy), powinno mieć również swoje odzwierciedlenie w zwiększonych kosztach bieżących biura.

LGD powinny mieć swobodę w podejmowaniu decyzji dotyczących kadry - ilu pracowników powinny zatrudniać w ramach obowiązującego budżetu i na jakich zasadach. Da to możliwość efektywniejszej realizacji LSR.

Zapisy umowy ramowej/umowy na KBiA utrudniają funkcjonowanie LGD i powinny zostać zdefiniowane. Na przykład obowiązkowa obecność min. 1 pracownika lub członka Zarządu w biurze LGD oraz średnioroczny stan zatrudnienia – oznacza to, że z założenia pracownicy LGD nie chorują, nie przebywają na urloпах macierzyńskich, nie realizują szkoleń i doradztwa poza biurem, etc.).

System wdrażania powinien tworzyć warunki do współpracy między LGD obejmującej przekazywanie dobrych praktyki w zakresie realizacji LSR, czy też pomoc tym, którzy sobie słabiej radzą.

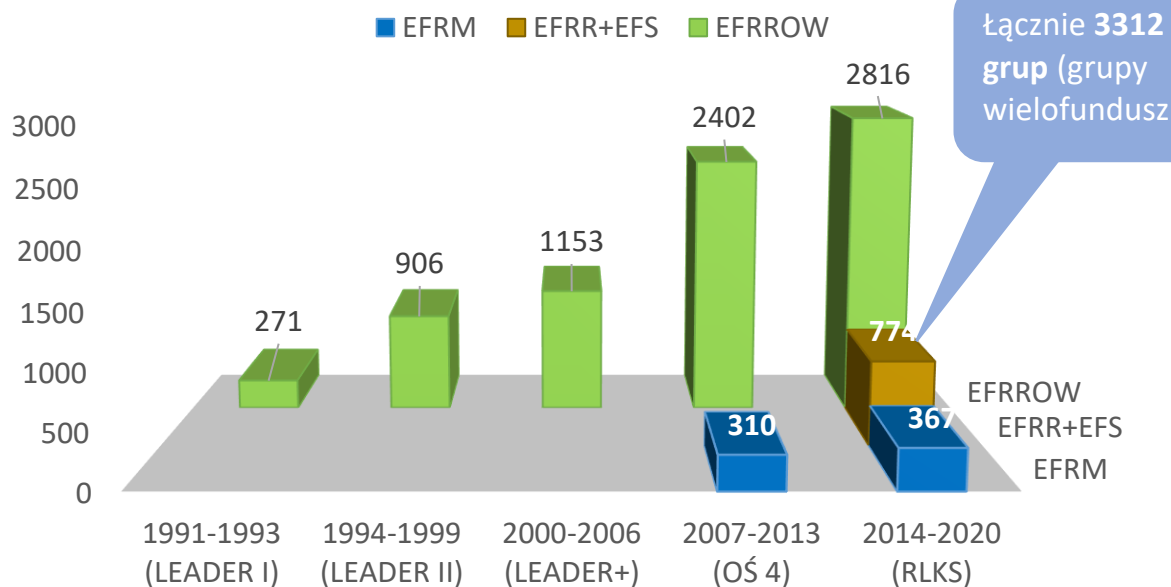
DZIEŃ 3 KONFERENCJI

Prowadząca: Iwona Olkowicz, Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich

Urszula Budzich-Tabor, Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich oraz FARNET – Jak to robią inni? Przykłady CLLD w krajach Unii Europejskiej.

Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Europa inwestująca w obszary wiejskie.
Zostań Partnerem KSOW, wypełnij formularz zgłoszeniowy na www.ksow.pl

W okresie 1991 – 2014 wdrażanie podejścia LEADER ewoluowało od inicjatywy wspólnotowej (zarządzanej bezpośrednio przez Komisję Europejską) do RLKS, stanowiącego część krajowych programów operacyjnych. Na przestrzeni lat 1993 – 2014 nastąpił ponad 12-krotny wzrost liczby LGD. Największy procentowo skok liczby LGD/LGR – ponad 3-krotny - w momencie przejścia od LEADER I do LEADER II, ale największy w liczbach bezwzględnych (o 1559 !) w momencie włączenia podejścia LEADER w główny nurt programów wspieranych przez UE (tzw. mainstreaming).

Sukces podejścia LEADER jest zasługą następujących cech (na podstawie prezentacji Paula Soto, z października 2018 r.):

- animowanie i budowanie umiejętności
- łączenie działań „twardych” i „miękkich” w pakiety skrojone pod konkretne potrzeby
- elastyczność – konkursy i kryteria dopasowane do potrzeb lokalnych
- szybkie płatności i zaliczki
- możliwość łączenia różnych środków
- kluczowa rola partnerów lokalnych: „dobre partnerstwo i przeciętna strategia mogą odnieść sukces; słabe partnerstwo z dobrą strategią raczej poniesie klęskę”

W kolejnych okresach...

Uważa się, że każdy kolejny okres realizacji podejścia LEADER/RLKS przynosił coraz większą biurokratyzację. Postępowała reorientacja działalności partnerstw lokalnych: od animowania społeczności do wsparcia konkretnych projektów oraz (coraz częściej) pracy o charakterze administracyjnym.

Nie spełniły się nadzieje na rzeczywisty „mainstreaming” LEADER-a (dystrybucja całości środków na rozwój obszarów wiejskich poprzez LEADER-a). Zamiast, zasady PROW zostały wprowadzone do LEADER-a, a nie o to chodziło.

Sposób wykorzystania funduszy

- 8 krajów, w tym Polska, (BG, DE, GR, PL, PT, RO, SE, UK) wykorzystuje w RLKS wszystkie 4 fundusze.
- 2 kraje (CZ, HU) nie korzystają z EFMR, ale łączą EFRROW, EFS i EFRR
- 2 kraje (IT, SI) nie korzystają z EFS, ale łączą EFRROW, EFRR i EFMR
- 1 kraj (LT) nie korzysta z EFRR, ale łączy EFRROW, EFMR i EFS
- 9 krajów (CY, DK, EE, FI, FR, HR, IE, LV, ES) korzysta tylko z EFRROW i EFMR
- 3 kraje (AT, NL, SK) wykorzystują tylko EFRROW i EFRR
- 3 kraje (BE, LU, MT) wykorzystują tylko EFRROW

Wielofunduszowość

Łączenie różnych funduszy w jednej strategii z wykorzystaniem EFRROW jest możliwe w 16 krajach: AT, CZ, DE, DK, GR, HU, LT, LV, IT, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK. Nie jest możliwe w 9 krajach: BG, CY, EE, FI, FR, HR, IE, NL, ES. Ponadto w 3 kolejnych (Belgia, Luksemburg, Malta) nie ma miejsca, gdyż RLKS objęty jest tam jeden fundusz.

A jak wygląda wielofunduszowość dla grup korzystających z LEADER-a?

Łączenie różnych funduszy w jednej strategii jest możliwe w 14 krajach: AT, CZ, DE, DK, GR, LT, LV, IT, PL, PT, SK, SI, SE, UK. Nie jest możliwe także w 14 krajach: (BE), BG, CY, EE, FI, FR, HR, HU, IE, (LU), (MT), NL, RO, ES, w 3 z nich z wyżej wspomnianego powodu.

A jak wygląda wielofunduszowość dla większości lub 100% grup korzystających z LEADER-a?

Większość lub 100% grup LEADER korzysta z innych funduszy tylko w 6 krajach członkowskich: CZ, GR, PT, SK, SI, SE. Aż w 22 krajach członkowskich, w tym w Polsce, jest to mniejszość.

Łączenia funduszy próbuje wiele krajów, ale...

W praktyce wielofunduszowość obejmuje często tylko 1-2 regiony (PL, IT, DE, UK). Stworzenie możliwości łączenia funduszy nie oznacza, że konkretna LGD z tego skorzysta (np. w Polsce jest tylko jedna grupa 4-funduszowa). Spośród 367 grup korzystających z EFMR, mniej niż 30% (niecałe 100) jest wielofunduszowych (zwykle EFRROW i EFMR). Prawie 80% grup korzystających z EFRROW (2200) jest monofunduszowych.

Jak wygląda praktyka?

Zmiana systemu wdrażania RLKS, szczególnie powiązana z integracją funduszy, zwykle powoduje duże perturbacje i opóźnienia. Różnice między krajami w sposobie wdrażania RLKS są większe, niż były w przypadku LEADER-a. Bardzo trudno jest osiągnąć całościowe podejście do obszaru (autentycznie zintegrowane), w poszczególnych funduszach dominuje myślenie „tematyczne”. Ciągłe jest mała liczba przykładów poza obszarami wiejskimi i rybackimi (wdrażanie RLKS jest tam jeszcze bardziej opóźnione niż w EFRROW i EFMR).

Przykład 1: Szwecja

- Pełna integracja funduszy: jedna IZ, wydzielony PO dla EFRR i EFS; jednolite procedury, wspólny system informatyczny
- Wspólna sieć (prowadzona przez KSOW)
- Wszystkie LGD korzystają z EFRROW lub EFMR (brak typowo „miejskich” LGD finansowanych tylko z EFRR/EFS)
- Spośród 48 grup jest: 5 grup monofunduszowych (4 EFMR, 1 EFRROW), 7 grup 2-funduszowych, 28 grup 3-funduszowych, 8 grup 4-funduszowych (*te 8 grup i jedna z Polski to wszystkie grupy 4-funduszowe w UE*)
- EFRROW jest funduszem wiodącym dla wszystkich grup oprócz monofunduszowych EFMR

Wdrażanie RLKS w Szwecji:

- Na początku duże trudności z uruchomieniem wdrażania: zawodny system, rotacja personelu, ogromne opóźnienia w zatwierdzaniu operacji...
- Duży stopień powielania się zadań między LGD a IZ/IP, skomplikowane i szczegółowe wnioski
- Obecnie sytuacja ustabilizowana
- Dobra współpraca i zaufanie między LGD a IZ/IP, innowacyjne metody upraszczania wdrażania („zielony administrator”)
- Wprowadza się opcje kosztów uproszczonych i projekty grantowe

Przykład 2: Czechy

- Bardzo duża kwota (blisko 390 M€, 2/3 łącznych środków na RLKS w CZ) alokowana na RLKS z EFRR (głównie w efekcie silnego lobbingu samorządów gminnych)
- EFRR jako fundusz wiodący
- LGD tylko na obszarach wiejskich
- Brak koordynacji między IZ w momencie wyboru grup: ogromne opóźnienia w uruchomieniu, duża frustracja LGD

Przykład 3: Finlandia

- Brak formalnej wielofunduszowości (oddzielne strategie)
- Faktyczna bliska współpraca między LGD a LGR (jedna z LGD na obszarze jest zwykle partnerem prowadzącym LGR)
- Eksperymentowanie z RLKS w miastach, finansowanym z EFS lub ze środków krajowych (w małej skali)

Kilka dylematów, głosy krytyczne

- „Mainstreaming” miał upowszechnić podejście LEADER na inne działania PROW; zamiast tego, zasady i procedury z innych działań objęty LEADER-a!
- Raport ETO z 2010 r.: wartość dodana podejścia LEADER nie jest realizowana z powodu małej autonomii LGD, nadmiernej biurokracji i finansowania typowych projektów (np. samorządowych), które zdarzyłyby się bez tego podejścia
- Trudności w wykazaniu rezultatów
- Jak sprawić żeby LSR odpowiadały na nowe wyzwania?
- RLKS często postrzegany jako „więcej pieniędzy dla Leadera”

Najważniejsze zmiany we wdrażaniu RLKS po 2020 roku

- Nowy cel 5: „Europa bliżej obywateli”
- Rozdział między EFRROW a pozostałymi funduszami
- Mniej szczegółów ze strony KE w zakresie reguł wdrażania, precyzyjniejsze zapisy dotyczące roli LGD
- Skrócenie okresu uruchomienia LGD (dla uniknięcia „dziury finansowej” między okresami)
- Rozszerzenie pojęcia „Fundusz Wiodący”
- Możliwość szerszego stosowania kosztów uproszczonych

Wątpliwości, obawy...

- Brak wyraźnych zachęt do integracji funduszy (EFRROW nie objęty wspólnymi ramami, RLKS w EFS nie realizowany z celu 5...)
- RLKS nadal obowiązkowy tylko w EFRROW
- Mniej wytycznych z „Brukseli” może oznaczać więcej przepisów krajowych
- Czy będzie zainteresowanie nową formą Funduszu Wiodącego i jak to zadziała w praktyce?
- Brak działań upowszechniających i sieciujących w przypadku RLKS w EFRR i EFS

I co dalej z LEADER’em?

Karolina Jasińska-Muehleck, DG AGRI, Komisja Europejska - LEADER po roku 2020: ramy prawne, oczekiwania, dylematy

LEADER – zaproponowane ramy prawne

Rozporządzenie w sprawie Planu WPR określa cele WPR (np. wsparcie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwój lokalny) oraz wskaźniki, typy działań (np. współpraca), plan wdrażania WPR, zasady monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji

Rozporządzenie horyzontalne dotyczy finansowania, zarządzania, monitorowania.

Rozporządzenie wspólne dla EFRR, EFS+, EFMR (tylko uzasadnienie i artykuły dot. RLKS wspólne z innymi funduszami) zawiera definicję, opis roli RLKS i metody realizacji. Mówi też o koordynacji funduszy wspierających RLKS.

LEADER – co zostaje

LEADER pozostaje obowiązkową częścią Planu WPR. Jest otwarty na wszystkie cele WPR oraz niezależny od wymogów innych działań. Zachowana jest zasada niezależności LGD przy tworzeniu i wdrażaniu LSR. Pozostają wspólne zapisy dotyczące metody i koordynacji RLKS.

Nadal będzie obowiązywać minimalna alokacja 5% EFRROW oraz preferencyjna stawka współfinansowania unijnego (maks. 80%)

Zachowana będzie możliwość łączenia funduszy w ramach jednej strategii.

Pozostaje możliwość współpracy ze wszystkimi rodzajami LGD.

W przypadku strategii wielofunduszowych możliwe będzie pokrycie z jednego funduszu kosztów jej przygotowania strategii, zarządzania nią oraz aktywizacji.

PROW zostanie zastąpiony przez Plan Strategiczny. LEADER znajdzie się w Celu 8: Wspieranie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, włączając w to biogospodarkę i zrównoważoną gospodarkę leśną. LEADER nie ma ograniczeń dotyczących

typów projektów, kosztów kwalifikowanych, ale będzie musiał spełnić wymogi wynikające z innych przepisów prawnych.

LGD ma określone wyłączne kompetencje, w które inne instytucje nie mogą ingerować.

LEADER – główne zmiany

Okres 2014-2020	Po 2020 roku
Płatności uzależnione od spełnienia wymogów	Rozliczenia z Państwami oparte na osiągnięciu wskaźników
Szczegółowe zasady UE dotyczące kontroli i kar	Państwa Członkowskie opracowują własny system kontroli i kar dostosowany do typu działania i uwarunkowań krajowych
Brak przepisów dotyczących roli RLKS	Jasno określone cele RLKS
Ogólne wymogi dotyczące koordynacji między funduszami	Obowiązkowy wspólny konkurs na strategię wielofunduszowe i wspólny komitet monitorujący RLKS
2 lata od przyjęcia Umowy Partnerskiej na przeprowadzenie pierwszego konkursu	Rok na wybór LSR (od zatwierdzenia ostatniego Programu), LGD muszą być operacyjne
Projekty wdrażane wg zasad funduszu płacącego	Wszystkie projekty strategii wielofunduszowej zarządzane wg zasad funduszu wiodącego
Instytucja zarządzająca może wybierać projekty współpracy, ograniczenia dot. partnerów	Projekty współpracy wybierane przez LGD, brak ograniczeń dotyczących partnerów
Zaliczkowanie ograniczone do inwestycji, kosztów zarządzania i aktywizacji, wymóg poręczenia	Zaliczkowanie możliwe dla wszystkich rodzajów interwencji, poręczenie nie jest wymagane

Wspólne wskaźniki monitorowania

Wdrażanie

Wskaźniki produktu → Zapewnienie legalności WPR (pozwalają policzyć działania, powiązane z płatnościami)

Wskaźniki rezultatu → Zarządzanie Planem (nadają działaniom cel, służą do określania celów i monitorowania)

Ocena polityki

Wskaźniki oddziaływania → służą do oceny wydajności WPR)

Przykładowe wskaźniki dla LEADER-a

Obszar merytoryczny: Zatrudnienie, wzrost, włączenie społeczne i rozwój lokalny

- Wskaźniki produktu : Liczba LSR objętych wsparciem i partnerstw korzystających z pomocy na przygotowanie strategii
- Wskaźniki rezultatu: nowe miejsca pracy, % ludności objętej LSR, % ludności objętej strategią «inteligentna wioska», % ludności korzystającej z lepszego dostępu do usług / infrastruktury, % ludności objętej projektami włączenia społecznego, projekty na rzecz równowagi ekologicznej i klimatu na obszarach wiejskich.

- Wskaźniki oddziaływania: stopa zatrudnienia, PKB/mieszkańca, indeks ubóstwa, % osób mieszkających na wsi

Czym powinien być LEADER?

LEADER powinien być metodą zarządzania rozwojem lokalnym, które: buduje potencjał, wspiera innowacje (społeczne) i umożliwia zmiany strukturalne.

LGD powinny integrować działania we wszystkich aspektach zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym, reagować w obliczu zmian i dostosowywać skalę działań do wyzwań i zasobów.

Zagadnieniami, którymi powinny się zajmować LGD są: włączenie społeczne, działania na rzecz klimatu, wyludnianie wsi, alternatywne modele rozwoju itd.

Ważną kwestią jest budowanie synergii obejmujących: badania, inteligentne wioski, obszary funkcjonalne, interakcję miasto-wieś ...

Koniecznością jest monitorowanie i ocena oddziaływania realizacji działań LGD i elastyczne reagowanie na zmiany zachodzące na obszarach wiejskich.

Szanse

- Opracowanie krajowych procedur wdrażania i kontroli spójnych z metodą i wspierających cele postawione przed LEADER-em
- Upowszechnienie kosztów uproszczonych w odniesieniu do projektów lokalnych (w tym kosztorys jako metoda)
- Wykorzystanie LEADER-a do włączenia społeczności do działań strategicznych wymagających zaangażowania na szczeblu lokalnym: działania na rzecz klimatu, alternatywne modele rozwoju, gospodarka współdzielenia...
- Zainteresowanie tematem inteligentnych wiosek

Wyzwania

- Jak poprawić integrację LEADER'a w kontekście innych polityk, źródeł wiedzy i inwestycji?
- Jak najlepiej wykorzystać fundusze dostępne w ramach RLKS?
- Jak zapewnić skuteczność LGD, nie ograniczając ich swobody w eksperymentowaniu (proces vs. wynik)?
- Jak lepiej wykorzystać potencjał sieciowania, szczególnie na poziomie UE?

Zagrożenia – poziom krajowy

Na poziomie instytucjonalnym:

- Brak jasności co do celu instrumentu, niespójność systemu wdrażania z metodą LEADER
- Niezrozumienie po co LGD istnieje i jak funkcjonuje
- Niedostateczna koordynacja, niejasny podział ról
- Rozbieżność między oczekiwaniami a zasobami
- Brak zaufania

Zagrożenia – poziom lokalny

Na poziomie LGD:

- Dysonanse wewnątrz grupy, elitarność, konflikt interesu
- Brak strategicznego działania

- Nieumiejętność wykazania wyników
- Pozostawanie w sferze komfortu
- Całkowite poleganie na finansowaniu zewnętrznym

Co zrobić, żeby wykorzystać potencjał LEADER'a?

- Zrozum specyfikę, potencjał i uzgodnij cele
- Stosuj metodę jako pakiet
- Stwórz system wdrażania spójny z metodą i wspierający postawione cele
- Włącz w proces wszystkie zainteresowane strony
- Wybierz ukierunkowane cele, zapewnij wystarczającą swobodę na poziomie lokalnym
- Stosuj podejście tam, gdzie wnosi ono wartość dodaną
- Poddawaj ocenie, dostosowuj
- Korzystaj z doświadczeń innych
- Szukaj synergii na wszystkich poziomach

Ryszard Zarudzki, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi (zastępstwo: Joanna Gierulska, Dyrektor Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich) - I co dalej z LEADER-em? Perspektywa MRiRW

8 typów interwencji może być projektowane według potrzeb państw członkowskich. Jest to dla nich duża szansa i wyzwanie, wcześniej było dużo zasad na poziomie unijnym, a teraz niewiele. Planujemy, żeby możliwie uprościć, ale legalność musi być zachowana. W LEADER-ze jest ogromna szansa na uproszczenie wymogów.

Wskaźniki dotyczące LEADER-a zostaną dodane do programu później (po wyborze LSR), ale sposób wykorzystania środków powinien być ogólnie określony w Planie Strategicznym. Jak wprowadzić te wskaźniki żeby jak najszybciej uruchomić program?

Nowa metoda rozliczenia według rezultatów – oznacza że trzeba wydatkować systematycznie i regularnie. Nieosiągnięcie wskaźników może skutkować sankcjami.

Nowe zasady programowania

Utrzymano minimalny 5% poziom budżetu II filaru na realizację LEADER/RLKS. 30% wartości II filaru jest przeznaczone na środowisko i klimat (40% całego WPR), nie włączane są środki na ONW (dyskusja się toczy). Cały plan musi być mocniej kierowany na kwestie środowiskowe.

W przypadku gdy realizacja LSR obejmuje wsparcie z więcej niż jednego funduszu, odpowiednie instytucje zarządzające mogą wybrać jeden z danych funduszy jako fundusz wiodący dla całej strategii.

Będzie obowiązywała zasada finansowa n+2 zamiast obecnej n+3, bo środki w obecnej perspektywie są wydatkowane wolniej.

LEADER formalnie został umiejscowiony w art. Art. 71 (Współpraca), który jest bardzo pojemny: dotyczy wsparcia udzielanego w celu promowania różnych form współpracy (LEADER, innowacyjność,

systemy jakości, grupy producentów). Współfinansowane są wszystkie koszty związane z realizacją poszczególnych form współpracy, w tym koszty operacyjne.

Porównanie PROW 2014-2020 i rozwoju obszarów wiejskich w planie strategicznym WPR

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 - 2020	Krajowy Plan Strategiczny 2021-2027
<ul style="list-style-type: none"> • 15 działań, 35 poddziałań, 43 typy operacji; • wskaźniki produktu i rezultatu – określona wartość docelowa wskaźników; • roczne sprawozdania z realizacji; • roczne sprawozdania finansowe; • jeden przegląd wykonania celów (brak sankcji za niewykonanie). 	<ul style="list-style-type: none"> • 8 typów interwencji, bardzo pojemnych, bez szczegółowych wymagań, zaprojektowanie konkretnych interwencji (działań) w gestii państwa członkowskiego, to ogromna szansa ale i odpowiedzialność; • wartości wskaźników produktu i rezultatu wyznaczone dla każdego roku wdrażania planu • roczne sprawozdania z wykonania planu (obejmują dane finansowe skorelowane ze wskaźnikami produktu, sprawozdanie z realizacji wskaźników rezultatu, informację o funkcjonowaniu administracyjnego systemu wdrażania). Sprawozdanie będzie podstawą do wypłat z KE, system nie będzie się zatem opierał na deklarowaniu konkretnych wydatków, a na osiągnięciu konkretnych rezultatów, co jest zupełną nowością w WPR; • nieosiągnięcie odpowiedniego poziomu wskaźników skutkuje sankcjami finansowymi.

Co powinniśmy kontynuować:

- Znaczne pokrycie obszaru uprawnionego do wsparcia
- Sprawdzonej formułę prawną LGD - „specjalne stowarzyszenie”
- Stosowanie kosztów uproszczonych – na podstawie oceny projektu budżetu (wymaga więcej pracy na etapie przyznawania pomocy)
- Szeroki zakres tematyczny wsparcia
- Ogłaszanie naborów tematycznych
- Promowanie lokalnych marek, produktów
- Realizację projektów własnych (ich charakter do dyskusji)
- Realizację projektów grantowych, są problemy, ale są też pozytywne doświadczenia kujawsko-pomorskiego z grantami z EFS (w udoskonalonej wersji?)
- Szeroki wachlarz form wsparcia (premie, refundacja, projekty własne, projekty grantowe, zaliczki, pożyczki)

Czy odpowiedzią na aktualne potrzeby jest wielofunduszowość?

MRiRW rozmawia od paru miesięcy z MIR, są to bardzo dobre otwarte dyskusje. Trzeba znaleźć dobre rozwiązanie. Badanie Grupy Tematycznej LEADER samorządów na temat wielofunduszowości pokazuje, że jest zainteresowanie, ale pod warunkiem że będzie jeden system wdrażania.

- Fundusz wiodący (EFRROW?);
- Koszty uproszczone - wspólne zasady dla wszystkich funduszy.
- Wspólny konkurs na wybór LSR i jedna umowa ramowa; Polska miała wspólny konkurs i udało się wybrać wszystkie grupy w jednym czasie; Do rozważenia tryb negocjacyjny proponowany przez EGO.
- Rozszerzona współpraca instytucji zarządzających poszczególnymi programami (wspólny komitet monitorujący?);
- Wspólny wniosek o przyznanie pomocy;
- Wspólny system informatyczny (?) - konieczne, ale bardzo trudne! Polityka spójności ma już swój, trzeba nad tym pracować.
- Wspólne przepisy dotyczące wyboru operacji przez LGD oraz tryb postępowania z wnioskiem o udzielenie wsparcia przez podmiot wdrażający (rozszerzenie zakresu obecnej ustawy o RLKS?). wspólne zasady są już w ustawie o RLKS, rola LGD we wszystkich funduszach taka sama, potem dopiero weszły szczegółowe przepisy różnych funduszy.

Nie wiemy do końca, jak rozumieć fundusz wiodący, trzeba o tym rozmawiać z Komisją, jest to podstawa dla przyszłej perspektywy. Kontrola, certyfikacja, kwalifikowalność mają być według jednego funduszu. Tylko – aż – wskaźniki, które trzeba sprawozdawać do każdego funduszu. Pilna jest rozmowa, żeby to wyjaśnić i żeby państwo członkowskie wiedziało na czym stoi.

Cel 8 Krajowego Planu Strategicznego WPR 2027-2027: Wspieranie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, włączając w to biogospodarkę i zrównoważoną gospodarkę leśną

Cel 8: Wspieranie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, włączając w to biogospodarkę i zrównoważoną gospodarkę leśną

10

Fundusz wiodący

- Przyjęcie zasad wdrażania tego funduszu, jako obowiązujących wszystkie projekty realizujące tę strategię (m.in. dotyczące kwalifikowalności, kontroli, certyfikacji).
- Konieczność wypracowania minimalnego standardu z uwzględnieniem podstawowych uwarunkowań każdego z funduszy (nie powinno prowadzić do nadmiernego obciążenia funduszu wiodącego dodatkowymi zasadami)
- Konieczność raportowania o wskaźnikach właściwych dla danego funduszu.

Pytania o przyszłość

- Jaka powinna być rola LGD – animator, lokalny lider czy podmiot wdrażający?
- Jaki powinien być optymalny model funkcjonalny LGD?
- Jaka powinna być LSR ? – kryteria wyboru, zakres tematyczny, specjalizacja/universalność, itp. ...

Propozycje Polskiej Sieci LEADER

Nie można wskazać odgórnie, jaką rolę powinna pełnić LGD (czy lokalnego animatora czy lokalnego podmiotu wdrażającego czy też mieszaną) - taka decyzja powinna być podjęta przez każdą LGD z osobna.

Skład organu decyzyjnego LGD (rady) powinien obejmować nie tylko członków rady, ale także ich zastępców.

Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Europa inwestująca w obszary wiejskie. Zostań Partnerem KSOW, wypełnij formularz zgłoszeniowy na www.ksow.pl

LSR powinna być ogólnym dokumentem strategicznym, nie wymagającym zbyt częstych aktualizacji wynikających z działania czynników zewnętrznych.

Należy odejść od dookreślania zakresu tematycznego – LSR powinna realizować określoną politykę UE, a powinno to być mierzone odpowiednio dobranymi wskaźnikami. Ewentualnie, należy skoncentrować się na następujących tematach: zapobieganie zmianom klimatycznym, rozwój przedsiębiorczości, ekonomia społeczna, edukacja, kultywowanie tradycji.

Wnioski z debaty „LEADER w przyszłym okresie programowania” - moderator: Iwona Olkowicz, FAOW

Krzysztof Kwatera, LGD Dolina Raby (Małopolskie):

Wielofunduszowość – faktycznie 4-funduszowych grup jest tylko 9, ale ponad 300 grup ma co najmniej 3 fundusze. Czechy, z ponad 170 grup ponad 150 jest 3-funduszowe. Słowacy – EFRROW na równi z EFS. Węgrzy mają 100 grup miejskich, EFS i EFRR.

Finlandia – przedsiębiorca do 100.000 euro przynosi zdjęcie/wideo plus dane osobowe, nie pokazuje kwot. Niemcy – grupa wspiera inicjatywy samodzielnych energetycznie wsi. Saksonia jednolita stawka projektów inwestycyjnych za m².

ELARD – ogromne doświadczenie, w Polsce województwa, które miały wielofunduszowy RLKS, są zadowolone. O zastosowaniu funduszy nie zdecydowały społeczności lokalne (nawet nie sejmiki). Jak były konsultacje RPO w woj. małopolskim, ponad 20 instytucji pytało, dlaczego nie ma RLKS - odpowiedziano, że Zarząd tak zdecydował.

Nie mówmy, że decyzje podjęły społeczności, tylko 1 grupa nie skorzystała z możliwych dla niej pieniędzy. Popierajmy te działania, które wynikają z procesu.

Komitet Regionów przygotowuje własną opinię nt. RLKS, rekomendowane jest obligatoryjne zastosowanie dla wszystkich funduszy.

MIR zrobiło założenia Umowy Partnerskiej, konsultacje społeczne były w VII-VIII. Pojawia się cel 5, nie jest źle. Diagnoza – sugeruje że nie jest dobra realizacja, niektórych dokumentów nie ma. Angażujemy się w lobbing europejski, nie ma żadnych powodów, żeby jedno województwo miało RLKS, a drugie nie. W 2 regionach było ciężko, kłopoty mieli, bo zostali sami, MIR nie wspierał. MRiRW może być koordynatorem.

Środki dla LGD powinny być wydzielone już na poziomie krajowym.

Bartosz Szymański, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego:

Michał Heller: przykład trzmiela: ma za małe skrzydła żeby latać – a lata! Nie zdawaliśmy sobie sprawy jak wysoko postawiliśmy sobie poprzeczkę, jeśli idzie o RLKS. Realizowano oś 7 (EFRR) i oś 11 (EFS). Spotkanie 2 tygodnie temu pokazało, że RLKS w kujawsko-pomorskim ruszył i są ciekawe projekty. Małe projekty (30-50 tys.) docierają do wsi po-PGR-owskich, jak by nie było w RLKS, to ciekawe czy projekt za 1-2 mln by dotarł do lokalnej społeczności?

Była nadzieja, że się uda dolecieć, największym problemem była mentalność. Musiały rozmawiać cztery departamenty, w końcu się udało. Na początku część grup miała ogromny opór wobec EFS, cztery procedury – masa czasu i energii na to poszła (została zmarnowana), sztuka się w tym połapać.

Jesteśmy za tym, żeby RLKS był na przyszłość jednym z instrumentów polityki terytorialnej (razem z ZIT) jako czwarty element. Rewitalizacja w tej formule nie była najszcześniejsza, RLKS jest już na warsztacie w programowaniu, zaawansowana dyskusja. Na pewno nie chcemy robić tak jak teraz, system jest nieefektywny. Chcemy zacząć w przyszłym tygodniu, jedna oś priorytetowa, która wynika z tego, co grupy zgłoszą (diagnozy, pomysły). Do końca przyszłego roku musimy to spiąć. Do WPR są projekty rozporządzeń, ale MIR narzuciło terminy dla RPO. Zachęcam LGD do dyskusji z osobami programującymi w UM, żeby ich nie przegapić. Programy mogą być tak zaawansowane, że będzie ciężko przekonać, żeby jednym z elementów był RLKS.

Są efekty widoczne na poziomie RPO, małe projekty – nie chodzi o to żeby LGD realizowały duże projekty, ale żeby docierały do lokalnych społeczności. Powstały fantastyczne projekty, np. klub młodzieżowy w okolicy Torunia (np. zajęcia z robotyki dla dzieci z wykluczonych rodzin). Bez RLKS raczej nie byłoby to możliwe.

Iwona Olkowicz, Prowadząca: Co możecie zrobić, by w waszym województwie była wielofunduszowość?

Ireneusz Kostka, LGD Lider Pojezierza (Zachodniopomorskie):

Byliśmy razem z UM w kujawsko-pomorskim i podlaskim, doszliśmy do wniosku, że te 2 województwa przetarły szlaki, może teraz się uda zrobić to łatwiej. Musimy przekonać wszystkich członków Zarządu Województwa i LGD. Obecnie są 3 LGD rybacko-wiejskie, mają więc doświadczenia w zakresie wielofunduszowości i korzystały też ze środków EFS. Te doświadczenia będą przekazywały innym LGD. Mamy spotkanie LGD Pomorza Zachodniego i prześlemy te informacje. Za tydzień będą o tym rozmawiać z litewską siecią LGD, a potem z czeską. Uważam że w Zachodniopomorskim będzie wielofunduszowość.

Leonard Pietrow, Lubuska Sieć LGD:

Będziemy prowadzić lobbing wobec części Zarządu Województwa. Jest jasne stanowisko konwentu wójtów i burmistrzów i deklaracja sieci LGD. Trzeba przekonać trzech członków Zarządu Województwa – to będzie trudne.

Tomasz Piłat, LGD Południowa Warmia (Warmińsko-Mazurskie):

W poprzednim okresie dużo walczyliśmy i RLKS był nawet wpisany jako rozdział do uzupełnienia, a potem się pojawiło „nie dotyczy”. Jeden członek zarządu już przekonany (na 5), Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich mocno chodzi wokół tematu, wszystkie LGD wyraziły chęć. Były pierwsze spotkania i najgorsze nie jest przekonanie Zarządu, tylko dyrektorów departamentów, szczególnie polityki regionalnej. Mam nadzieję, że się uda.

Marcin Świerczyński, Śląska sieć LGD:

Obecnie jest formuła „pośrednia”, wówczas przedstawiciele EFS i EFRR nie mieli świadomości że LGD już mają strategię. RPO ogłasza konkursy wyłącznie dla podmiotów z obszarów LGD, ale bezpośrednio do SW. Ostatnio wyszła propozycja od dyrektora EFS żeby się spotkać i rozmawiać, podejście pracowników jest pozytywne. LGD są traktowane po partnersku.

Prośba do przedstawicieli województwa o lobbowanie na Konwencji Marszałków.

Małgorzata Bloch, Wielkopolska Sieć LGD:

Marszałek wysłał pismo z zapytaniem do sieci LGD, sieć wyraziła zainteresowanie. Sieć informuje o osiągnięciach LGD, żeby zaistnieć w świadomości członków Zarządu Województwa. W ramach projektu KSOW wybraliśmy się do Kujawsko-Pomorskiego, byliśmy w 4 LGD (jednej miejskiej), jesteśmy lepiej przygotowani do dyskusji.

Eugeniusz Kowalski, LGD Puszcza Białowieska:

Praktycy, którzy to robią od dołu, RLKS jest tak samo jak 3 x PROW (jedna procedura wyboru, minimalne różnice w dokumentach i procedurze). RLKS wymaga wąskiej specjalizacji, biuro musi być inaczej zorganizowane, jeden pracownik nie może się zajmować kilkoma funduszami. Jeżeli ludzie wyrażają dobrą wolę, to sobie wszystko ułożą. Pierwszy kamień milowy osiągnięty bez problemów. 4 LGD otrzymały bonusy, ale SW przyznał pomoc 60% z EFRR kolejnym 4 grupom. Grupy, które nie spełniły warunków, dostały bonus w formule pośredniej.

PROW jest „sieczkarnią” projektów, małe projekty aktywizują społeczności lokalne, ale EFRR ma projekty o wartości 1 mln zł (np. przedszkole dla niepełnosprawnych).

Należy uprościć procedury, każdy okres jest bardziej skomplikowany. Komu są potrzebne stosy papierów z Rady? Gdzie ekologia? (*brawa*)

Piotr Sadłocha, Polska Sieć LGD:

Rewolucja a nie ewolucja! W przepisach prawa należy wprowadzić zapisy, że operacja ma wpisywać się w cele polityk, a nie zakresy. Tak jak było dotychczas, wszyscy pamiętamy ile było problemów z interpretacją pojęcia „przebudowa niekomercyjnej infrastruktury”. Dlaczego wzorem przepisów europejskich w rozporządzeniu nie zdefiniować tylko kosztów niekwalifikowanych, mówmy o tym czego LGD nie mogą sfinansować (lista negatywna). Lista taka będzie krótka i prosta i unikniemy konieczności wydawania setek różnych interpretacji.

Agata Domżał, Lubelska sieć LGD:

Mieliśmy spotkanie LGD: jest trochę obaw, ale wszystkie chcą wdrażać RLKS wielofunduszowy. Nie znamy stanowiska UM, mimo że o nie prosiliśmy. Może wynika to z uzgodnień na zarządzie. UM wie, że LGD chcą wielofunduszowości. Lubelska Sieć podejmie starania by przyspieszyć odpowiedź.

Dorota Stanek, LGD Partnerstwo dla Krajny i Pałuk (Kujawsko-Pomorskie):

Podlaskie świetnie wdraża i my też, kto jest leniuszkiem ten nie wdraża grantów, EFS w 70% jest w grantach w całym województwie. Granty, zwłaszcza ryczałtowe, są najlepszym mechanizmem, gdyby je można przenieść na EFRROW i może EFRR. Wachlarz pomysłów jest tak szeroki, oczy nam się

otworzyły, potrzeb nigdy byśmy nie załatwili PROW-em. Kluby młodzieżowe, fajne projekty dla seniorów, codziennie zgłaszają się nowe grupy (niesłyszące, niepełnosprawne intelektualnie, z rodzin zaniedbanych). LGD mają problemy, żeby rozliczyć, zebrać podpisy od osób, które nie piszą – ale efekty są tak satysfakcjonujące – aż tzy w oczach stają, jak się odwiedza społeczności lokalne. Jest to budowanie kapitału społecznego.

Realizujemy też duże projekty z EFRR np. za 6 mln. W nowym okresie środek ciężkości przesunięty (EFRR do EFS: 45% do 55%), jest tu nisza dla LGD. Ryczałty – nie jest ważne czy pieniądz pójdzie na drobne wyposażenie, spójrzmy na efekt. Działania dla niepełnosprawnych bardzo pozytywnie odbierane, warto zapraszać SW, zabierać w teren, warto przekonywać nie przez pryzmat tabelki, ale projektów.

Granty! Granty! Granty!

Krzysztof Kwatera, Federacja LGD Małopolska:

Udało się nam zmobilizować jedną radną i dostaliśmy odpowiedź z Zarządu Województwa, że nie ma jeszcze unijnych dokumentów. Spędziliśmy dzień na dyskusji z dyrektorami z UM. Wysłaliśmy listy do europosłów. Starajcie się dotrzeć do Parlamentu – Lubelskie ma Wiceprzewodniczącego Komisji Rozwoju Regionalnego, Krzysztofa Hetmana.

Polska reprezentuje 10% LGD w Europie, jesteśmy dużym krajem, pokażmy się w Europie.

Piotr Sadłocha, Polska Sieć LGD: przełamcie się, zacznijcie jeździć !

Michał Marciniak, LGD Nadarzyn, Raszyn, Michałowice (Mazowieckie):

Chcemy realizacji strategii wielofunduszowych. Na Mazowszu jest bardzo widoczna dywersyfikacja obszarów wiejskich. Gminy biedne, średnie, bardzo bogate. LEADER i LGD musi się rozpychać, żeby zostać zauważony (nasz budżet to 6 mln, jednej gminy - 100 mln zł). Bez wielofunduszowości przejdziemy do lamusa. Musimy mieć więcej środków, żeby w sposób partnerski dyskutować, wspierać lokalny kapitał społeczny. Pozyskujemy fundusze z PO Polska Cyfrowa, ale chcielibyśmy więcej czasu poświęcać na programy dla nas dedykowane. Na Mazowszu nie było możliwości wielofunduszowych strategii.

Iwona Woch, LGD Zielone Bieszczady (Podkarpackie):

Stanowisko LGD w Polsce jest jasne. To nie Samorządy Województw powinny decydować o wielofunduszowości. Powinien być mocny przekaz z Warszawy.

Basia Kawa, Małopolska Sieć LGD:

Nie odczuwamy specjalnie potrzeby wielofunduszowości, już dziś dużo rzeczy które robimy, z ogromnym naciskiem na animację, tkanka społeczna jest podstawą. Pieniądze są bardzo ważne, ale same LGD – ważne żeby mieć duże zaplecze, od animacji przez współpracę ze stowarzyszeniami, ponad 40 projektów ekologicznych... To się już dzieje i w tym kierunku powinniśmy patrzeć. Czy nas nie przytłoczą miliony? Jak będzie trzeba, to we wszystko się włączymy.

Co można zrobić z poziomu Warszawy i Brukseli?

Karolina Jasińska-Muehleck, DG AGRI:

Należy wyjść od tego „co nam to da”. Większa widoczność w terenie, bo mamy większe pieniądze, niekoniecznie jest ważna. Czy któreś z województw oceniło koszty w stosunku do efektów? Czy związane z tym koszty, dają się usprawiedliwić wynikami? Cieszymy się jako DG AGRI z tego, że więcej pieniędzy może trafić na wieś, ale trzeba się zastanowić, czy naprawdę w ramach tego co mamy teraz, nie można tego uzyskać? Są kraje, gdzie środki z EFRR i EFS na RLKS są bardzo małe, a z EFRROW duże. Czy nowy system nie przytłoczy (przy małych dodatkowych środkach)?

Projekty niemieckie dot. ekologii – ten region nie ma wielofunduszowości, inwestycje były finansowane z innych źródeł, rolą LGD było przekonanie społeczności i znalezienie innych środków. LEADER powinien być jak woda, która wypełnia szczeliny, LGD powinna uświadamiać, przekonywać, robić pilotaż, nie rywalizować z innymi strukturami.

Jeśli macie za mało pieniędzy to czemu nie, ale warto się zastanowić co 'jest na stole'. Co można uzyskać przez finansowanie z jednego funduszu kosztów bieżących i animacji. Zredukować liczbę systemów wdrażania... Warto popatrzeć co chcemy osiągnąć, a nie brnąć za wszelką cenę. Większość grup nie ma czasu na aktywizację – nie tędy droga.

(brawa za całą wypowiedź)

To nie ma być 'kubek zimnej wody', ale moje przemyślenia, inne spojrzenie.

Joanna Gierulska, MRiRW:

Animowanie jest najważniejsze, LGD nie musi wszystkiego finansować, może pracować nad projektem, ale nie musi go finansować w ramach LSR. Generujemy ruch jako pojawienie się ludzi z pomysłami. Też dotyczy Smart Village, LGD może być katalizatorem, skoro już ma partnerów i relacje. To może być rozwiązanie.

Wielofunduszowość – system wdrożeniowy musi być jednolity, bo inaczej to kosztuje za dużo czasu i wysiłku. Finlandia już powiedziała że nie robi RLKS, tylko ma inne rozwiązania. Zgoda, że nie chodzi o LGD lobbujące po Zarządach Województw, MRiRW ma swoje środki. Nie chodzi o budowanie boisk, basenów, nie po to jest Leader, ale o to co w Leaderze możemy zrobić lepiej. Dużo miejsc pracy powstało za mało środków, ale róbmy coś czego inni nie robią.

Spójrzmy na aktualne problemy LGD: brak czasu na animację, słabość kadrową itd.

Urszula Budzich-Tabor, FARNET, FAOW:

Przyjrzyjmy się dokładnie, co się dzieje w innych krajach. Węgry – 100 'miejskich' LGD nie mają żadnego projektu, beneficjentami są tylko samorządy.

Wielofunduszowość to nie tylko danie więcej pieniędzy, nie dziwię się, że SW nie przyjmują tego. Myślmy o celach – czy z nich wynika potrzeba większych pieniędzy, może nie?

Nie mówimy o „subiektywnym wyborze projektów” – chodzi o subiektywne kryteria LGD. Można już się przygotowywać do następnego okresu, zacznijmy prace nad LSR, bo inaczej będziemy operatywni w 2025 roku.

Renata Bukowska, LGD Gościniec 4 Żywiotów:

Mamy spełniać inne cele, to może być w większym zakresie, jeśli to z innych funduszy, to pytanie jakim kosztem. Miejsca pracy – przedsiębiorcy brali po 60, 80, 100 tysięcy, ale teraz potrzeba więcej

żeby rozwijać przedsiębiorczość. Nie da się robić animacji bez pieniędzy. Trzeba dać wszystkim szansę wyboru.

Iwona Olkowicz, Prowadząca:

Należy przygotować społeczności do wykorzystania środków.

Praca ze społecznościami, bez tego LGD będzie urzędem. Animacja podstawą działania – animatorzy wstańcie !

Piotr Sadłocha, Polska Sieć LGD:

Chcę przekazać przeprosiny Ministra za nieobecność w dniu dzisiejszym oraz podziękowania za pracę. Będzie raport z konferencji, który zostanie wysłany e-mailowo do uczestników i będzie na stronie KSOW.

Powstanie zespół roboczy - oddamy LEADER-a liderom – prosimy o propozycje uczestników z regionów.

Są fajne przykłady projektów ze Szwecji: dają mało pieniędzy, ale dużo pracują ze społecznościami lokalnymi, animują je.

Dziękuję wszystkim za pracę i pobyt !

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.
Podmiotem odpowiedzialnym za treść niniejszej publikacji jest Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej.
Zostań partnerem KSOW, wypełnij formularz zgłoszeniowy na www.ksow.pl